Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית — HATOREN — גליון יז (קיז)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

1. פרשת השבוע:
   א) דיפלומאטיה ועיון;
   ב) גאולת בני־נעורינו;
   ג) הנשיא החדש של ההסתדרות הציונית האמריקאית.
2. לואיס ד. בראנדיים (רשמי הועידה הציונית בפיטסבורג).
   ראובן בריינין.
3. * * * (שיר).
   ב. נ. סולקינר.
4. ספורי מוטיל בן החזן באמריקה (ספור שנים־עשר).
   שלום־עליכם.
5. אקלימה של ארץ־ישראל במקורות העברים הקדומים (סוף).
   ד"ר ישראל שפירא.
6. בקורת ספרים („לוח אחיעבר" — ב).
   אב. גולדברג.
7. חדשות ומאורעות.
8. התנועה הלאומית.
9. שונות.

VOL. V — NEW YORK, JULY 12, 1918 — No. 17 (117)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres., Sol. Lamport, Treas., A. S. Orlans, Sec'y).
44 EAST 23rd STREET, NEW YORK
Telephone, Gramercy 6944

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 44 East 23rd St., New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class mail matter at the Post Office of New York, August the 11th, 1913.

מחיר גליון 10 סנטים

VOL. V — NEW YORK, JULY 12, 1918 — No. 17

התורן

יוצא לאור על־ידי
חברת התורן

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, גזבר
א. ש. אורלאנס, מזכיר

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית — ניו־יורק, ג׳ אב, תרע"ח — גליון שבעה עשר

פרשת השבוע

דיפלומטיה ועיון.

נאומו של הנשיא ווילסון ברביעי לחודש, יום הזכרון להשתחררותו של העם האמריקאי, עלה על יתר נאומיו הקודמים, שהיו מוקדשים לאותה השאלה עצמה, שנגע בה בנאומו האחרון, לא בהרעיונות החדשים, החזיזיים, המשובצים בו, כי־אם בהטון של בטחון גמור, המבצבץ ועולה מכל אמרה ואמרה שבו. הנשיא ווילסון אינו אוהב לטפל בפרטים ומבכר הוא לבחור תמיד בעיקרים לנושא נאומיו, ועל עיקרים, כמובן, אי־אפשר להוסיף בכל נאום ונאום; אפשר רק להטעימם ולהרגישם פעם אחר פעם, עד שיכנסו להכרתו של השומע ועד שיהיו לקנינה של דעת הקהל. וקהלו של נשיא ארצות־הברית איננו כעת רק העם, שבחר בו להיות נשיאו וימלא את ידו לדבר בשמו. קהלו כעת הוא כמעט כל העולם הנאור, כל המעולה והמשובח שבחברה האנושית, ואפילו בגרמניה, ואפילו באויסטריה, מפני שכל נאומיו מצטיינים ברעיון אחד עיקרי, המבריח אותם מן הקצה אל הקצה, הלא הוא הרעיון המרכזי, הקורא את העמים להשתחררות ולעמידה ברשות עצמם — את העמים ולא את הממשלות, מפני שממשלה ועם אינם לגביו שמות נרדפים, לפי סדר העולם, השורר כעת ברובי הארצות. אחדים מגדולי הספרות קובלים על נאומיו של ווילסון. אומרים הם, כי עיוניים הם יותר מדי, כי קשה להוציא מהם „הלכה למעשה", כי כך נואמים רק פרופיסורים, אבל לא דיפלומאטים, בעלי מדע, הרודפים אחרי הסגנון, ולא בעלי פוליטיקה, שהדרישות הממשיות הן עיקר להן. אבל הבקורת הזאת אינה עומדת בעצמה בפני הבקורת, יען כי שוכחת היא, שחיים אנו כעת בשעה כזו, שסדרי העולם הישן לא לבד שמשתנים כי־אם נהרסים, וסדר עולם חדש מתרקם ונוצר, ובשעה כזו צריכה להשמע דוקא המלה החדשה, המחשבה החדשה, שהיא קודמת למעשה. בשעה כזו אי־אפשר לדבר על־אדות פרטים ושאלות בודדות. השאלה, שאלת כל השאלות, עומדת ותובעת את פתרונה, ורק אותה נחוץ להבליט, ושאלת כל השאלות היא תמיד עיונית, ונהפכת למעשית רק בהתפרדה להלקיה, רק בשעה שמתחילים בהגשמת פתרונה.

וסימני הזמן, שיותר שהם מתבטאים במצב המחנות על שדה־המלחמה הם מתבטאים במצב הרוחות בכל העולם, נותנים אותותיהם אותות, שהלום העתיד החדש על־דבר שחרור העמים, להיות כל עם שורר בארצו ובוחר בממשלתו, מבלי כל יוצא מן הכלל, הולך ונפתר בחיוב. נצחונה של גרמניה ברוסיה, המתחיל לקבל צורה של נצחון הפוך, תסיסת הסלאבים באויסטריה ועוד ועוד מראים בעליל, שכבוש מדינות לחוד וכבוש עמים לחוד. הראשון עוד אפשרי הוא כל זמן שיש שלטון לכח הזרוע, אבל האחרון כבר נעשה בלתי־אפשרי, למרות כח האגרוף. רוח העמים התפתח בתקופה האחרונה במדה כל־כך גדולה, עד כי איננו סובל עוד כל עול ולעולם לא יכנע. ינוצח — אבל לא יכנע, וכל עוד שישתמר הרוח ויהיה רוח החיה באופנים, יתפרץ מפני הכובש וידריכהו מנוחה, והמלחמה תהיה תמידית, בלתי־פוסקת, עד שייעף הכובש ויהיה מוכרח להשליך את טרפו מפיו. ומפני זה מדבר כעת הלוחם הגדול בעד העקרים החדשים בטון של בטחון גמור, דוקא מפני שאיננו רק דיפלומאט, כי־אם גם איש הרוח וגדל העיון וההסתכלות.

גְּאֻלַּת בְּנֵי־נְעוּרֵינוּ.

להלן, בגליון זה של „התורן", ימצא הקורא „קול קורא" מאת מרכז המורים אשר בארץ־ישראל, שבו הוא פונה אל הקהל העברי ומבקש ממנו, כי יסייע לו ביצירת

ספרות־מקרא מקורית ותרגומית למען ילדינו, כדי להכנים לנשמתו של הדור הצעיר, בעודנו בתקופת־חנוכו הראשונה, את הבנת העולם הגדול, הסובב אותנו, ואת הבנת עולמנו אנו עם כל זרמיו ושאיפותיו, צבעיו וגווניו, המיוחדים לו. לתכלית זו נוסדה על־ידי אגודת המורים קרן קיימת על שם יהושע בן גמלא, האיש, שעוד לפני אלפי שנה ראה את נקודת־הכובד של החיים בחנוכו של הדור הצעיר, ושזכה כי יאמר עליו: „שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל, שבא ותקן שהיו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, בכל עיר ועיר ומכניסין אותם כבן שש ושבע". אמנם אך הפרזה יתירה היא לזקוף את הופעות החיים הגדולות, הנובעות מתוך השתלשלות היסטורית עמוקה, על חשבונו של יחיד, ולוא גם היה הארי שבחבורה, וההשקפה, שאלמלא יהושע בן גמלא נשתכחה תורה מישראל, אינה אלא מליצה יפה, שבה משתקפת מסירות־נפשו של האדם הגדול לשאלת החנוך בזמנו. אבל כך נוהגים דורשי התקופות להקים את שם גבורי הרוח על נחלתם, על המקצוע, שהם הקדישו לו את מיטב כחותיהם, ומנקודת־מבט זו היה יהושע בן גמלא באמת ה„פיסטאלוצי" שלנו אלפי שנים קודם שהופיע „גואל הילדות" באירופה הנאורה. וטוב עשה מרכז המורים, כי בחר בשם יהושע בן גמלא לסמל ולסיסמא, והשם, שהאיר לנו את החשכה במשך תקופות נדודינו הארוכות ויהי לנו לכוכב מזהיר ומורה את הדרך, יאצול עלינו פי־שבעה מהודו ומזהרו בתקופת התחדשותנו הלאומית על אדמת אבותינו.

אמנם, כפי שיש לשפוט על־פי הידיעות, שמתקבלות מארץ־ישראל על־דבר עבודתה של המלאכות הציונית, אין לחשוש כלל, שמא לא יתיחסו באי־כחה של ההסתדרות הציונית בשימת־לב הראויה לשאלת חנוכו של דורנו הצעיר. אדרבה, מתוך הידיעות המגיעות אלינו יש לראות, שהעומדים בראש המלאכות הציונית מבינים היטב את ערכו וחשיבותו של הגורם התרבותי להתחיה הלאומית, ואין שום ספק, כי ימציאו למרכז המורים די אמצעים לפרנסת נשמתו של הדור הצעיר, ואין שום ספק, כי המורים שלנו יהיו זריזים בהוצאת מחשבתם הרצויה אל הפועל ויוציאו מתחת ידם דבר מתוקן ויספיקו לילדינו את מזונותיהם מאסם מלא וביד רחבה. ובכן, אין צורך לנו להשמיע פה על שקלים חדשים ולבקש מאת הקהל העברי פה עזר ותמיכה. אבל רוצים היינו, שגם הקהל העברי שלנו בארצות הגולה ירד לעומקה של שאלת מזונות הנפש של ילדינו, המתחנכים ומתגדלים בסביבה זרה, ויבין וידע, שבלא ספרות־מקרא מלאה ומקיפה את כל צדדי החיים בשביל גיל הילדות, הנערות והבחרות אין שום אפשרות להשיב את בנינו לגבולם. בנינו־צעירינו אנוסים ללקוט בשדה זר ולהסתגל להשקפות־עולם שאולות, מפני שאנחנו לא הכינונו להם מזון משלהם. והיה כי יגדלו, והחיים בעצמם מורים אותם, כי יש איזו פחתת בנשמתם, איזה סלף, השולל מהם את השלמות ועושה אותם לקויים, ורוצים הם לחזור בתשובה שלמה למקורם, אל העולם הנתון בתוכם, הנטוע בעמקי נשמתם, שאת קרבתו הם מרגישים אבל אינם מכירים את תכנו, — ויתמלאו צער ויגון. אז ירגישו, כי אינם ריקים ודלים, כי גם להם יש עולם משלהם, והם אך רוקדים כנגדו ואינם יכולים לגעת בו ולשאוב ממעיניו — גן נעול לפניהם, מעין חתום, ובינם ובין עולמם נברא יחס של „ארמיך, אכנך ולא ידעתיך". וכאן מקום להטראגידיה העמוקה של דורנו הצעיר, שאחדים מבעלי המחשבה והאמנות שלנו גלו ממנה רק טפח, ושבאמת נוטלת היא מימנו את מישוש העבודה, את חדות החיים, את הבריאות הנפשית.

ומאמינים אנו, כי עתידה ארץ־ישראל שתתפשט בכל העולם כולו. כמובן, לא על־פי פירושם של ה„ריפורמים" שלנו, שהם בעצמם הכשירו את הקרקע בשביל הטראגידיה האמורה בהשפעתם השלילית על התפתחותו של הדור הצעיר, כי השתדלו להריק את הנשמה העברית מתכנה ולמלא אותה בקש ובגבבא, וכי הכניסו לתוכה, במקום תוכן עשיר של תרבות עתיקה ומתחדשת, שיטה מקובצת של שיורים זרים, במקום לוחות־עד מוצקים — שברי־לוחות מכל הבא לידם. עתידה ארץ־ישראל שתתפשט בכל העולם כולו — כי החיים החדשים, המתרקמים כעת בארצנו המתחדשת, יחייבו אותנו לשנות את דרכי החנוך שלנו גם בכל ארצות פזורנו, והילד העברי לא יגדל עוד פרא, כיתום ללא אב וללא אם. בטוחים אנו, כי ההכרה הזאת, הכרת חובתנו להדור הצעיר, תחדור להשדרות הרחבות של עמנו ותהיה במשך הזמן לקנינו של העם כולו. אבל גם כעת יש לנו קהל עברי גדול, יותר גדול מכפי שאנו עורכים אותו, שהכרתו העברית כבר התבשלה די צרכה, ושמוכשר הוא להתחיל בעבודה של תחיה מלאה ורחבה תיכף, היום, ולתקן מה שפגמנו ברצון או באונס, במזיד או בשוגג.

הַנָּשִׂיא הֶחָדָשׁ שֶׁל הַהִסְתַּדְּרוּת הַצִּיּוֹנִית הָאֲמֵרִיקָאִית.

בגליון „התורן" הקודם דברנו על תוצאותיה של הועידה הציונית הפיטסבורגית וסמנו אותה בתור ועידה של הנחת עיקרים וקביעת יסודות, וראינו מראש, כי קטני־ההשגה והנקרנים־מאהבה שבתוכנו יקטינו את ערכה, מפני שאין הם מבינים את לשון העיקרים, שהיא צנועה תמיד ואינה מתבטאת בשירה של השתפכות־הנפש. אמנם בטוחים אנו, שדוקא החלטותיה היסודיות של הועידה ישפיעו על התפתחותה של התנועה הציונית לטובה, כי יעשירו את תכנה וירוממו את המטרה הציונית. וכשנתנו את הערכתה של הועידה, לא נגענו בהשאלות הצדדיות, הנוגעות אך להסתדרות הציונית האמריקאית, אף־על־פי שחשובות הן, כשהן לעצמן, ורבות תוצאות גם להן, מפני שמדתו המצומצמת של שבועוננו אינה נותנת לנו את היכולת לטפל בהרחב בכל השאלות המענינות אותנו, ומוכרחים אנו לתת את משפט הבכורה להשאלות העיקריות.

אמנם רואים אנו לעצמנו חוב נעים להקדיש דברים אחדים לכבודו של נשיאה החדש של ההסתדרות הציונית המאוחדת האמריקאית — השופט יוליאן מאק, ומביעים לו בזה את ברכתנו למשרתו החדשה.

השופט יוליאן מאק, אם גם איננו פנים חדשות בהעולם הציוני והיה מסור לעבודתנו הלאומית בראשו ורובו במשך השנים האחרונות, בכל־זאת אפשר למנות אותו על ג ד ו ל י נ ו, שבאו אלינו מתוך „חזרה בתשובה", על אלה, שהתקרבו אל עמם לא מתוך הסתכלות פנימית בנפש האומה ובחדרי חדריה, ולא מתוך צער של „שכינתא בגלותא", כי־אם מתוך הצד השלילי שבהשקפת־עולמם הישנה, מתוך הריקניות של ההתבוללות ומתוך הצמאון לשלמות, שכל נפש יפה מחויבת לשאוף אליה. והשופט יוליאן מאק נחן בלב רגש ובנפש יפה ודקה וערה לתביעות פנימיות, אבל נתון היה בעולם זר, או, יותר נכון, בעולם מזויף, בעולם, שהפילאנתרופיה היתה ראשיתו ואחריתו והסמה את הדרך בפני כל זרם חדש, בפני כל רעיון ריבולוציוני, שיש בו משום שנוי־ערכין, והיה מקדיש את כל כחותיו — וכחותיו עשירים הם ומרובי צדדים — לטובת אחיו הנגועים והמעונים. וכי יש לו, מלבד אחים נגועים ומעונים, גם ע ם נרדף, וכי העם הזה אין לו תקנה אלא בשחרור לאומי — את זאת לא יכול להרגיש בסביבתו המזויפת, ככל יתר גדולינו, שהביטו מגבוה על תנועתנו הלאומית ושאלו רק: מה האומללים האלה אומרים לעשות?

אבל גבר בשופט הכח השופט, ולאט־לאט התקרב אלינו בפסיעות מדודות, ואת עולמו החדש קנה לא בשעה אחת ולא בקפיצה אחת, כי־אם על־ידי בקורת פנימית תמידית, במשך שורה ארוכה של שנים שלמות, עד שמסר את עצמו לעמו ולעבודת עמו, מבלי רדוף אחר כבוד, צנוע, זהיר וזריז בכל מעשיו ובכל פעולותיו. וסוף הכבוד בא. הוא עומד כעת בראש ההסתדרות הציונית האמריקאית, זו ההסתדרות, שעלה בחלקה לעמוד בפרץ בשעת המשבר ולהשתתף בעבודת הבניה הלאומית שלנו שכם אחד על חברותיה הבכירות.

גדול הכבוד, אבל גדולה גם האחריות, שקבל על עצמו הנשיא החדש. אמנם חבריו יעזרו לו בעבודתו. שני סגניו המצוינים, הד"ר סטיפן וויס והד"ר ה. פרידנוואלד, עשירי הנסיון וחרוצי העבודה, יעמדו על ימינו, ונוסף על החוט המשולש הזה — נשיא־הכבוד של ההסתדרות, השופט לואים בראנדייס, שכולנו יודעים, ש ב פ ו ע ל הנהו קרבניטה הראשי של הספינה הציונית. אמנם זהו רק צד אחד של המטבע, ועוד צד שני לה. הנשיא קבל על עצמו, כאמור, אחריות גדולה, אבל גם האחריות, שקבלה עליה ההסתדרות, כי בחרה לנשיאה את השופט מאק, אינה קטנה בערך. צריך לזכור, כי כחה של ההנהגה אינו עולה לעולם על כחה של ההסתדרות עצמה, וכי בה, בההסתדרות, כלומר, בעבודתו של כל יחיד ויחיד מחבריה, תלויה מדת התפתחותה ומדת הצלחתה.

לואים ד. בראנדייס

(רשמי הועידה הציונית בפיטסבורג).

מאת

ראובן ברײנין.

די להסתכל בעיניו למען הכיר, למען הרגיש את איש־הרוח שבו, את אדם־המעלה. אלה הן עינים חולמות, חושבות, עגומות, פקחיות וחודרות עמוק עמוק אל הלב. על־פי רוב נטויות הן כלפי פנים, ואז איזה סוד, איזה רז־עולם צפון בהן. העינים הן הן הנפלאות בכל פניו. במבטן יש קסם של יופי מיוחד וגם של כח מיוחד אשר למושל־הרוחות. שפתיו דקות וסגורות. שפתים שתקניות. נדמה לך, שמנעול בלתי־נראה תלוי עליהן, שיפתח רק להוציא את הדברים היותר נחוצים והיותר חשובים ברגע דרוש לזה.

התבוננתי אל לואים ד. בראנדייס בימי הועידה הציונית בפיטסבורג.

בחשאי הוא נכנס אל אחת הלשכות, בחשאי הוא עולה על הבימה ויושב דומם, כמעט כפוף, ושקוע במחשבותיו. ובחשאי הוא יוצא, מבלי אשר יסב עליו עין איש. הנך רואה לפניך חכם מדיני והוא חולם חלום עמו הגדול; חולם השואף להפוך חלומותיו וחזיונותיו, חזיונות עמו, למציאות ממשית.

הנך מתבונן מן הצד אל פני בראנדייס, הנך מסתכל בהליכותיו והנך מאזין לדבריו, אם הנך יושב על ידו, הנאמרים בלחש מפה לאוזן, — ואתה רואה לפניך סמל ח י של אצילות צנועה, של ענוה שתקנית. הנך רואה לפניך מנהיג, שהוא מתרחק מעשות רושם על הרואים או על השומעים. לא „להופיע" הוא בא אל הועידה, כי־אם להיות. ובהיותו בועידה הוא פועל, משפיע ומנהיג בתור איזה כח נעלם, שהוא מסתתר מאחורי איזה פרגוד. והכח המוסרי הזה מחיה, מעורר ומעודד את הצירים, את כל הועידה גם בנוכחיותו לבד, רק בהיותו נמצא במעמד זה.

בראנדייס הוא עתה סמל האחריות של התנועה הציונית־המדינית בכל העולם. הנהו, לכאורה, איזה כח בלתי־נראה, בלתי־מרעיש ובלתי־מזעזע את העצבים, — ובכל־זאת הכל נכנעים לפניו והכל נשמעים לו, גם בהיותם חושבים, שמתנגדים הם לו.

בראנדייס הוא כיום אחת הודאיות הגדולות והגמורות של הציוניות העולמית: בני התחיה הלאומית בוטחים בו, שהוא לא יעשה משגה, כי דרכו נכון לפניו.

הנך מתבונן אל לואים ד. בראנדייס ואל אופן הנהגתו, אל משאו ומתנו עם בני־אדם, ומיד הנך מכיר בו, שזה יצא מבית־מדרשו של אמרסון, שזה אחד מבני־עליה המועטים בדורנו. והנך רואה לפניך לא רק אחד מתלמידיו של אמרסון, אחד מחבריו של ווילסון, כי־אם גם בן תרבות עתיקה, אחד היורשים הגדולים של הגאוניות העברית. יודע הנך, כי יש למנהיג זה גם שלשלת של

יוחסים, בכל־זאת אין שלשלת זו מצלצלת ואינה משמיעה קול. אין לו תביעות של זכות־אבות. הרי לפניך יחוס עצמו, יחוס של אישיות גדולה ועצומה, אם גם לא מזהירה למראית־עין.

לואיס ד. בראנדייס אינו יוצר, — לא מדעתו ולא שלא מדעתו, — אגדות מסביב לו. איננו איש־הפלאות. דיה אישיותו, כשהיא לעצמה, לעשותו למנהיג, לעומד בראש. אין לה צורך בעטרה של מעשיות בדויות, של שמועות נפרזות ושל גוזמאות פורחות באויר. בראנדייס איננו אחד מאותם המנהיגים המסוגלים, על־פי טבעם, מהותם ומזגם, לעורר את דמיונך, להלהיב את רוחך עד לשכרון הרגש, עד לעורון החושים. איננו מנהיג, שהתרומם רק בחסד המקרה, בחסדן של מסיבות שונות. לא מקומו הגבוה בוואשינגטון מכבד אותו, כי־אם הוא מכבד את מקומו. הוא נולד להיות שופט עליון, אילו גם נשאר בתוך המחנה ולא בחרו בו למשרתו. איננו מנהיג, שאורו הזורח הולך ופוחת ומתמעט אחרי שהסתכלת בו מקרוב. להיפך: כל מה שתכיר, כל מה שתדע יותר את המנהיג הזה, כן אורו הולך ומוסיף ומתעצם. אין פה אף סימן קל לזיקי אש עשויה, למעשי־להטים, לאחיזת־עינים, שמנהיגים ידועים רגילים להשתמש בהם, לפעמים גם שלא מרצונם ושלא בכונה ידועה מראש. פה יש לך עסק בממשיות. הרי לפניך איש מדיני גדול, בעל חוש היסטורי, בעל השקפה רחבה, בעל רצון חזק ובעל יכולת גדולה. אין פה אף צל של סמית עינים, של אונאה עצמית או של גנבת דעת הבריות, שלפעמים קרובות אף המנהיגים היותר גדולים והיותר מצוינים אינם נקיים מהן.

אם התחקית על אופן ההנהגה של בראנדייס, על מעשיו הגדולים והפורים לטובת התגשמותה של הציוניות, אז הנך מרגיש, כי יכול אתה להשען ולבטוח במנהיג זה (אם גם לא כל דרכיו גלויים וידועים לפניך, אם גם לא כולם מובנים ומושגים לך, אחרי כי רק אפס קציהם תראה), כי הוא אחד מקרואי הדורות, משליחי ההשגחה העליונה, מזרע זרעו של „יהושע המכנים". ולא דרושה לך כלל אמונה עורת בזה, רק עין רואה ובוחנת והרגשה לאומית נאמנה ובלתי־גסה.

די בעלי דמיונות וחזיונות היו לנו בימי הציוניות החולמת, השואפת, המתגעגעת, המגששת בחושך והמבקשת לעשות נסיונות. עתה, כשהיתה הציוניות לעובדה מדינית ממשית, שדרושים לה רק מעשים, רק ידיעות רחבות, רק הגיון צלול, השפעה מדינית, זהירות יתירה של בעלי נסיונות גדולים, רק החלטיות מוצקה וסקירה עולמית בהירה וחדה, — לעת כזאת הנה קם לנו בראנדייס, העומד כיום במרכזו של העולם המתהוה, בקרב בני הקבוצה הקטנה והנבחרה, המשנים את סדרי העולם הישן וערכיה של האנושיות החולה והגוססת, שלא היתה יכולה להתקיים אלא על יסוד המשטר הישן: של עמים מדכאים ועמים נדכאים, של עמים רומסים ועמים נרמסים, של עמים עריצים ועמים דוויים וסחופים...

אחד המבקרים הגדולים כתב על דישראלי (ביקונס־פילד) הסופר כדברים האלה: „כשהיה הוא צעיר, היתה הספרות האנגלית זקנה, וכשנעשה הוא זקן, היתה הספרות צעירה". כך, בנוסח זה, יכולים אנו לאמר על מנהיגים ידועים בקרב עמנו: כשהיו הם צעירים, היתה הלאומיות שלנו זקנה, שכבר תש כחה ונס ליחה, וכשנעשו הם, המנהיגים, זקנים, היתה היא, התנועה הלאומית, צעירה, כי „אחרי בלותה היתה לה עדנה" (סלחו לי על מבטא ישן נושן זה!). וזווגם לא עלה יפה.

אולם בראנדייס בא אל הציוניות, כשכבר התבגרה והגיעה לנשואים, כשכבר חדלה להיות נערה חולמת ומלאה רק געגועים בלתי־ברורים; הוא בא אליה, כשכבר התבשלה דעתו המדינית, כשכבר קנה חכמה ושם; הוא בא אליה בהיותו במיטב כחותיו הרוחניים והמוסריים. על כן יש לקוות, כי הוא גם יכניסה לחופה ולמעשים טובים וזווגם יעלה יפה.

לא טירון בעניני מדינה היה בראנדייס בבואו אל הציוניות. לא דרוש היה לו לעשות נסיונות שונים, למען מצוא את הדרך הנכונה. ולא דרוש לו כיום לאבד זמן וכחות, למען מצוא את הפתח של רבי המדינות ולמען ידעו מי הוא, הבא אליהם לתבוע את זכות עמו על ארצו. הנה כבר הוא עומד במקום גבוה, והעולם המדיני כבר יודע, מי הוא העומד לפניו להגן על הזכויות ההיס־טוריות של עמו.

מעולם לא היה לנו יהודי לובש משרה גבוהה כזו של בראנדייס, שנשענים על דבריו והחלטותיו בנוגע לגורלם של עמים ומדינות, ושביחד עם זה יקדיש את חייו, כשרונותיו וכחותיו לשיבת ציון ולתחית עמו. הרי לפניך סמל הציוניות המדינית־המעשית! ובמקום שהוא עומד בציוניות גם משוררים גמורים לא יכלו לעמוד בדמיונם הלוהט לפני זמן־מה.

בראנדייס אינו עושה רושם בחיצוניותו על העין הבלתי־בוחנת. הנך רואה אדם צנום, גבה־קומה וספוני, שאינו מתהדר ואינו מעמיד שום פנים. אין הוא מדקדק כלל בתלבשתו; במעט מתרשל בזה. ואם יעבור ברחוב היהודי, ולא ידעו מי הוא, אז גם לא ירגישו אחיו, שבשבילם הוא מוסר את נפשו, כי על פניהם עבר אחד מיוצרי ההיסטוריה העברית החדשה, אחד הבנים היותר גדולים של תקופת התחיה הלאומית, אחד המקרבים את גאולתנו מעבדות־עולמים. אין הוא משתדל להסב עליו את עין הרואים. אולם הוא רואה (לפעמים גם בבחינת „רואה ואינו נראה"), הוא שומע ומרגיש הכל אשר מסביב לו, מבלי אשר תקרא בפניו מאומה, גם אם בקי אתה בחכמת הפרצוף. המסכה שעל פניו היא קרה וקרושה של אדם מושל ברוחו וברגשותיו. אולם אם תקרב אליו ואם ידבר עמך, אז, אם יש לך הרגשה עמוקה ועין בוחנת, תכיר מיד, כי הנך עומד לפני אדם גדול, לפני גאון־הרוח. גדלותו, למרות פשטותה, למרות שהוא דימוקראט (במובן האמריקאי) בכל הליכותיו, נימוסיו

ודבוריו. — גדלותו הפנימית בכל־זאת מוחשית ומורגשת היא גם מבלי אשר יטעימה. אין לה צורך בהטעמה ובהבלטה. גדלותו מתגלית מאליה ברגעים ידועים. אמנם אין קרנים לה, כי מסוה על פניה, אבל יש אשר גם מבעד המסוה מתגנבים, מתפרצים אליך קוי האישיות המאירה הזאת, והם שופעים אל לבך בנעימה ונחת, וידעת, כי דברת עם בחיר־יה, אשר ראה בעני עמו ואשר התיצב במערכה ראשונה ללחום על חירותו מחרפת־עולמים. דבריו רכים, מצומצמים, שקולים ומדודים, מיושבים ומתונים. ולמרות דבריו הרכים והחביבים, אתה מרגיש, שהנך עומד לפני מנהיג, שרצונו חזק כברזל, דעותיו מוצקות ומוחלטות ומטרתו ברורה לפניו, ויודע הוא גם את הדרך להגיע אליה.

וכמה פשוט הוא מנהיג זה. אין מליצות, חידות ורמזים בפיו, כי הכל בו פשוט בתכלית הפשטות, בתכלית הבהירות וההחלטה הגמורה. מצניע הוא לכת ואין הוא מטעים בשום דבר היוצא מפיו את ה„אנכי" שלו, כי־אם את הענין בעצמו ובמהותו. אין פה לא „אני" ולא „אתה", לא נצחוני ולא נצחונך, כי־אם ה„אני" של האומה כולה, נצחונה וגאולתה, שלגביהם גם „אני" ו„אתה", היה מי ומה שתהיה, בטלים ומבוטלים.

וכמה בורח ומסתתר הוא אדם זה מפני האבק והשאון של מרכבת־נצחון ומכל אותם הכיבודים וההבלים ותשואות־החן, שההמון חולק לבחיריו.

בראנדייס — זהו יתרון הרוח והמרץ ביחד עם קמוץ הבשר, קמוץ המלים וקמוץ התנועות וההעויות החיצוניות. הרי לפניך התמזגות נפלאה של הטפוס האמריקאי העליון עם הטפוס העברי של תלמיד־חכם בטהרתו. גם הקפדנות והעקשנות היתירה, הנראות לפעמים במנהיג זה, אינן אלא ירושה קדומה של גאוני ישראל, שאמרו: „יקוב הדין את ההר", ולא היו נוחים להתפשר ולוותר על דעתם ומחשבתם אף כקוצו של יוד.

הנך בא בדברים עם בראנדייס, ואתה מכיר בו חושב מדיני, מח חריף וסקירה חדה ובלתי־אמצעית, סקירה נוקבת ויורדת עד תהום הדברים ועצם מהותם ותמציתם. ואין האדם הזה מבקש להבדל מאחרים, אף כי נבדל הוא באמת על־פי מתנות־רוחו. ובדברו עם אחרים, הוא מתאמץ להסתיר את ההבדל הטבעי הזה, לבל יהיה בולט יותר מדי. ולא אשמתו היא, אם אישיותו, בכל־זאת, מצוינת כל־צרכה. כחה בה בעצמה ולא בסביבתו ומעמדו.

ואיך אדם זה מאזין לדברי אחרים, אם הוא שומע אותם בשיחה פרטית או מעל הבימה! ואיך הוא יודע להוציא מתוך הדברים, שהוא שומע, את התוך מהקליפה, ואת התמצית גם ממים שאין להם סוף.

בדבור אחד, ולפעמים גם במלה אחת, הוא נותן את תשובתו להמדבר ומתוכח אתו. והתשובה היא תמיד ברורה כל־צרכה. אין אתה יכול לטעות בה. זהו אדם, שה„הן" וה„לאו" שלו ברורים ומוחלטים ואינם סובלים שום פירושים מתעים. לא תשנה אותם, גם אם תרבה בפלפולים ובדברים נאים ויפים. ההן ישאר הן, והלאו — לאו. אין בכחך להשפיע על מנהיגנו זה על־ידי מליצות מסולסלות, ומה גם על־ידי חנופה והתרפסות לרגליו. לא תעור את עיניו ולא תפיק מהן חן על־ידי מכשירים ואמצעים זולים כאלה, רק תשפיל את עצמך בעיניו.

אם הכרת מקרוב את בראנדייס, אז נוכחת, שאינו לא קטיגור ולא סניגור, כי־אם שופט דורש צדק ובוחן כליות. לא תצדק לפניו, אם הרשעת, ולא תצא חייב מלפניו, אם הנך זכאי באמת... ואם יש להקשות על זה ממעשים שהיו ושהנם, אין אלא להשיב: רגיל הוא שופט זה לשקול במאזני משפטו רק דברים גדולים באמת. לקטנות לא ישים לבו. לזה יש שופטים אחרים.

וזהיר הוא בראנדייס בכבוד כל אדם, ועוד יותר מזה בכבוד האומה. ומסתיר הוא מעין רואים ומאוזן שומעים את חלומותיו הגדולים, שהוא חולם על עמו. מדבר הוא רק על מעשים הנראים לעין, על מספרים ועובדות ממשיות. אולם לולא החולם הגדול שבו, לא היה נעשה, כשהגיע לשנות זקנה, לציוני, שהרעיון על־דבר גאולת עמו הביא כבר גאולה לנשמתו הוא.

וככל אדם גדול וגאון־הרוח הרי גם הוא, סוף־סוף, אינו אלא סוד וחידה... כמדומה לך, שאין במנהיגנו זה שום מסתורין, והכל בו ברור וגלוי לפניך... טעית, אחי, — לא הכל.

---

* *
*

הַשֶּׁמֶשׁ קוֹרֵחַ
בְּגַן הַפּוֹרֵחַ.
וְנוֹדֵף הָרֵיחַ
הַמְשַׁכֵּר הַלֵּב
וּמְיַשֵּׁן יִסּוּרִים
וּמַתִּיר אֲסוּרִים:
דְּאָגָה וּכְאֵב...
לְחוֹם וּלְאוֹרָה
הַנֶּפֶשׁ נְעוּרָה.
לְחַג־אָבִיב הִיא קוֹרְאָה,
לְשָׂשׂוֹן וּצְחוֹק;
מְאַוַּיִים חֲתוּמִים
נִבְקָעִים וַעֲצוּמִים
בָּהּ עוֹבְרִים כָּל חוֹק.
הַס! צִפּוֹר נִסְתֶּרֶת
חִידָתָהּ שׁוֹרֶרֶת

לְרוּחַ עוֹבֶרֶת
בֵּין פִּרְחֵי הַזִּיו;
חֲזֵה כַּפַּרְפָּרִים —
בְּנֵי־יוֹמָם נֶהְדָּרִים —
אֶת פִּתְרוֹן הַנִּיב:
כָּל עוֹד דָּמְךָ רוֹתֵחַ
הֱיֵה אַךְ שָׂמֵחַ!
עַד בִּלְתִּי יָרֵחַ
לֹא יָשׁוּב הֲלוֹם
הָעֹנֶג הַהֹוֶה
הַהוֹלֵךְ וְרוֹבֶא —
וְחוֹלֵף עִם יוֹם···
תְּמוֹל יָלַד אֲנָחָה;
יוֹם מָחָר — אַךְ שִׁכְחָה!

מִיּוֹם זֶה שָׂא בְּרָכָה·
בְּשָׁעָה הַזֹּאת —
זְכֹר — שׁוֹפְעִים עֲדָנִים,
לְזָרָיו נִתָּנִים —
חִישׁ מַלֵּא הַכּוֹס!
קוּם, אֱסֹר בַּעֲנָבִים,
בִּנְשִׁיקוֹת־לְהָבִים
אַיֶּלֶת־אֲהָבִים
נֶאֱחָזָה בַּסְּבָךְ!
מֵרָחוֹק כְּבָר צוֹעֵד
הַלֵּיל וְרוֹעֵד
קוֹר־מַעֲרָב הָרָךְ···

ב· נ· סילקינר·

מאת
שלום־עליכם

סִפּוּרֵי מוֹטִיל בֶּן הַחַזָּן בְּאַמֵרִיקָה

ספור שנים־עשר.

תרגום
י. ד. ברקוביץ

כֵּיצַד אָנוּ מִתְפַּרְנְסִים·

א.

הראשון, אשר פלס דרך לפנינו ומצא פרנסה באמרי־קה, היה אחי אליהו. ומי גרם לו לכך? הוה אומר: אמי. אמי הולכת מדי שבת בשבתו להתפלל בבית־הכנסת הכתריאלי ומתערבת עם כמה וכמה בני־אדם. נזדמנה לה שם אשת הפרזידנט, כלומר: אשתו של גבאי בית־הכנסת. שכן קוראים באמריקה לגבאי בית־הכנסת — „פרזידנט". אשת הפרזידנט אשה טובה ויקרה היא ומכבדת את אמי כבוד גדול. על שום מה? על שום שאמי יודעת תמיד לכוון אל תפלת החזן בשעתה. ושאר הנשים שבכאן אינן יודעות זאת. הללו אינן יודעות בין ימינן לשמאלן. כך אומרת גיסתי ברכה. ושוב אומרת גיסתי ברכה, כי נשי אמריקה אינן באות לבית־הכנסת אלא להראות לעולם כולו את יקר תפארת גדולתן, את האבנים הטובות והמרגליות אשר לגרגרותיהן ואת הצמידים אשר לידיהן. כמוהן, היא אומרת, כבהמות ממש. אינן יודעות בחייהן מאומה, בלתי־אם הלחם, אשר הן אוכלות לשובע בבית בעליהן, והלעז, אשר הן מוציאות אשה על רעותה... הפסיקתה אמי ואמרה לה: „ואת, בתי, במחילה מכבודך, כלום לא לעז את מוציאה הפעם?"... התנצלה ברכה ואמרה, כי אין הנדון דומה לראיה. מה שאסור להן מותר לה. לפי שהיא מדברת דבריה באזני קרוביה ובני־משפחתה ואינה מוציאה את הלעז החוצה... ואולם חוזרים אנחנו לענייננו — אל אשת הפרזידנט ואל בעלה הפרזידנט, הוא הגבאי של בית־הכנסת הכתריאלי.

ב.

השמעתם מימיכם את שמע „החברה היהודית הלאומית לנקניקים כשרים"? שם מוכרים ליהודים כרכשאות כשרות, נקניקים מצומקים, לשונות צלויות וכל מיני בשר מעושן. חברה זו הקימה לה חנויות בכל פנות העיר, ובכולן אתה מוצא נקניקים כשרים וכל מאכל אשר יאכל. אם רעב אתה ושעתך פנויה, אתה מצוה להגיש לך כרכשאות שלוקות, בעודן בעצם רתיחתן, ואתה אוכלן על מרורים, או על חרדל, — הכל כחפץ לבך. ואם לא תקצר ידך, יכול תוכל להזמין לך מנה אחת נוספת על הראשונה. אני והברי מנדיל הבלענו פעם אחת בנעימה שלש מנות בזו אחר זו — ולא נודע, כי באו אל קרבנו... ואולם לא את זה אמרתי לספר לכם.

ג.

המעשה, אשר אמרתי לספר לכם, כך הוא. הגבאי של בית־הכנסת הכתריאלי הוא אחד מבעלי „החברה היהודית הלאומית לנקניקים כשרים". עלה בידי אמי

לשדל את הגבאי על־ידי אשתו הגבאית, כי יספח את אָחי אליהו אל אחת הכהונות ב„חברה היהודית הלאומית לקנקניקים כשרים". כהונה זו שני פנים לה: כהונת מוכר וכהונת משרת. כאן קוראים לזה „מלצר". כלומר: כשאדם נכנס לחנות ומצוה אותך להגיש לפניו כרכשאות שלוקות — אין לך תקנה אלא להסיר בושה מעל פניך ולהגיש לו את חפצו. אָמנם בעת הראשונה היה אָחי אליהו חוכך בדבר: „הא כיצד? אברך כמותו, בעל צורה ובעל זקן, בנו של פייסי החזן וחתנו של יונה הנחתום, — כלום יהיה משרת?"... עמד פיני והוכיחו על פניו. „מה־זה עלה על דעתך? — התמרמר אליו פיני בחום רגשותיו. — וכי סבור אתה, שבכתריאליבקה הנדחת אתה יושב? לאט לך, ידידי, טעות היא בידך — חי אתה באמריקה! באמריקה זו כבר ראינו בני־אָדם מהוגנים כמותך, כגון קארנינגי, רוקינפילר, וואנדירבילד ודומיהם, אשר רכלו בשעתם בעתונים, מכרו גפרורים וצחצחו נעלים בראש כל חוצות — ולא התבוששו! צא ולמד את תולדות חייהם של גיאורג וואשינגטון, של אברהם לינקולן ושל שאר הגדולים אנשי־השם — וראית ונוכחת, אם לא לכבוד יחשב לבנו של פייסי החזן להיות מוכר כרכשאות שלוקות!...

ד.

ואולם כאן נכוה פיני ברותחים על־ידי אמי. כי הנה כל זמן אשר תלה פיני את עצמו באילנות הגדולים, בקארניגי, רוקיפילר, וואנדירבילט ודומיהם — ההרישה אמי ולא אָמרה דבר. אך כיון שהזכיר שמותיהם של גיאורג וואשינגטון ואברהם לינקולן בנשימה אחת עם שמו של אבי, פייסי החזן, — שוב לא יכלה סלוח לו. עמדה והשמיעה את פיני קשות ואָמרה, כי את וואשינג־טון איננה יודעת מי הוא, ואת שמו של אברהם לינקולן לא שמעה בלתי־אם היום הזה. אפשר, היא אומרת, ששניהם היו אנשים הגונים ויהודים כשרים, יראים ושלמים. אלא שאינה רוצה, היא אומרת, כי ירגיזו את בעלה מקברו ויעלו את שמו לכאן, לאמריקה. ינוח לו, היא אומרת, בשלום על משכבו ויעמוד שם להיות מליץ־יושר בעדה ובעדנו ובעד כל ישראל.

— אָמן! — אני עונה אחריה ומקבל מכת־לחי מידי אָחי אליהו, למען אשמור לשוני ולא אָעיז פני בפני גדולים.

ה.

בקיצור, אָחי אליהו מצא לו עבודה ומתפרנס ממנה בכבוד. מוכר הוא כרכשאות כשרות ומשרת את הקונים, ומקבל בשכרו חמשה שקלים לשבוע, מלבד אכילתו, שהוא אוכל בחנות פעמים בכל יום — גם זו מצטרפת לחשבון. ואולם לא זה העיקר. מעלה יתירה יש לה לעבודתו של אָחי, שעל־ידיה הוא נעשה מעורב עם הבריות, רואה בכל יום פנים חדשות ומתודע אל טובי אנשי ניו־יורק ונכבדיה. ויש תקוה, כי בקרב הימים יעלה למעלה־למעלה. לפי שחביב הוא על בעליו ומכובד על לקוחותיו במאד מאד. מדרכו של קונה, שהוא נהנה הנאה יתירה, כשבן־טובים עומד לפניו לשמשו, ולא משרת מלידה ומבטן... ורק חסרון אחד אתה מוצא באָחי אליהו — שזקנו הולך הלוך וגדל, לא עליכם, מיום ליום. אלמלא זקנו, היה גורלו יפה שבעתים. ואולם, על אפו ועל חמתו, גדל זקנו באמריקה ונשתגשג לארכו ולרחבו. כלומר: יותר שגדל לאורך — גדל לרוחב. השיאו חברנו פיני עצה, כי ילך אצל הגלב וישפר את זקנו. כמו שעשה הוא, פיני, בשעתו. מה עשה? נכנס לבית־הגלבים, עלה וישב על מין כסא העשוי לדבר, זקף ראשו למעלה ולא הוציא הגה מפיו. משום שלא ידע אָז עדיין לדבר אנגלית. קרב אליו הגלב ותפס לו, הוא אומר, בחוטמו — כך מספר פיני — ולא עשה לו קטנה או גדולה, בלתי־אם מרח לו את פניו בבורית מרוח היטב, העביר תער על לחייו אחת ושתים וצוהו לקום. וכאשר קם מעל הכסא — כך מספר פיני — והציץ במראה, לא הכיר את עצמו. שום סימן זקן או שפם לא נשאר בפניו. פרצוף חלק, כחלקת הקערה. ונדמה לו אותה שעה, כאילו פניו שוחקות... הוי־הוי, מה נרעשה טייביל למראהו! עלובת־נפש זו התעלפה שתי פעמים וכמעט חלתה מעוצר צרה והרפה. ואולם כל זה היה רק בעת הראשונה. עכשיו כבר התרגלה אל פני בעלה. פיני מגלח את כל פניו למשעי מדי שבוע בשבועו, ומראהו כמראה אמריקאי ממש. ולא עוד, אלא שמדבר הוא אנגלית ולועס טשו־אינגום בפיו. אך אל קרבו לא יבלעהו עוד... אילו שם פיני את לבו להשגיח השגחה מעולה גם על צוארונו, לבל יפותח, על עניבתו, לבל תצנח ממקומה, ועל מכנסיו, לבל ישתרבב האחד למעלה והשני למטה, — כי־עתה היה תארו כתואר פני גנטלמן.

ו.

אלמלא היה חברנו פיני הפכפך בדרכיו ואלמלא התהלך בגדולות ונצורות ומחו לא נשאהו אל על, כי־אָז מצא פה את לחמו בכבוד. אָמנם גם עתה יש לו פרנסה. ורק זו רעה חולה, שמדי פעם בפעם הוא מניח מלאכתו ומבקש לו אחרת תחתה. אבל במקום שאתה מוצא גנותו של פיני, שם אתה מוצא גם שבחו: אין מלאכה בעולם, אשר יבוז לה. נכון הוא לעבוד כל עבודת־פרך שבעולם, ובלבד שיהא מתן־שכרה בצדה. רצונך שינקה ביבין — ינקה ביבין, שיגרוף פחם — יגרוף פחם, שיהיה רוכל בעתונים — מה טוב ומה נעים. אמריקה, הוא אומר, ארץ החופש היא, ורק הגנבה לחרפה תחשב כאן. ולפיכך, הוא אומר, הכל עובדים פה ואין איש שולח ידו בגנבה. רק האיטלקים, הוא אומר, זוכים לפעמים מן ההפקר. ואילו האמריקאי, שהורתו ולידתו היו במדינת קולומבוס, גם אם תשים זהב לנגד עיניו, לא ישלח ידו ולא יגע בו. האמריקאי לא יונה אותך ולא יוציא דבר שקר מפיו לעולם. כך מעיד פיני על אמריקה וממלא פיו תהלתה. ולא עוד, אלא שכבר חבר שיר לכבודה. את כל השיר לא אזכור בעל־פה. רק מקצתו הנני למסור לכם. וזה אשר יאמר פיני בראשית שירו:

אָז יָשִׁיר פִּינִי
לַאֲמֵירִיקָה הַמְּדִינָה
וּלְקוֹלוּמְבּוּס רַב־עֲלִילָה
שִׁיר כָּבוֹד וּתְהִלָּה:
עִיר־עָז לָנוּ נְיוּ־יָרוֹק,
בָּךְ גֵּר וְכָל יָרוֹק,
אִיטַלְקִי וְיָוָנִי,
כּוּשִׁי וְיַפָּנִי,
הוּנְגָרִי וְגַלִּיצָאִי,
יְהוּדִי וְלִיטָאִי,
בֶּן־בְּרִית וְשֶׁאֵינוֹ,
חַיָּט עִם כְּלֵי־זֵינוֹ,
סַנְדְּלָר וְרוֹכֵל,
צַדִּיק וְנוֹכֵל,
עִוֵּר וּנְכֵה־רַגְלַיִם,
דַּרְשָׁן עֲרַל־שְׂפָתַיִם,
וְכָל אִישׁ אִטֵּר יַד יְמִינוֹ,
כְּגוֹן מוֹהֵל וְסַכִּינוֹ —
מַה־טּוֹב חֶלְקָם, מַה יָּפֶה גּוֹרָלָם,
כֻּלָּם עוֹשִׂים חַיִּים בַּעֲמָלָם...

וכך הולך פיני ומשורר עד שהוא מסיים בחרוז זה:

אַשְׁרֵיךְ, אֶרֶץ, שֶׁמַּלְכֵּךְ אַחַד הָעָם,
כָּמוֹנִי וְכָמוֹךָ — בָּשָׂר וָדָם!...

כשקרא פיני את השיר באזנינו, צחק אחי אליהו ואמר, כי זווגם של החרוזים „פיני" ו„מדינה" אינו עולה יפה. ענהו פיני במשל ובמליצה: „אומרים לו לאדם: שמך טוביה — בוא ונשחק בקוביה; שמך זיגוד — תפח רוח אביך... ואם תמצא לאמר: הלא אין כאן חרוז? ויש לאמר: תפח רוח אביך בלא חרוז"...

ז.

כסבורים אתם, שהנשים בביתנו יושבות בחבוק־ידים? כונתי בזה לברכה אשת אחי אליהו ולטייביל אשת חברנו פיני. אף הן עושות במלאכה. תופרות הן עניבות של גברים. ומי הספיק מלאכה זו בידיהן? שוב אמי, ואף בפעם הזאת נתגלגלה לה זכות על־ידי עזרת־הנשים אשר בבית־הכנסת הכתריאלי. שם התודעה אל מטרונית אחת, והיא מן האנשים האלרייטניקאיות, כלומר: אשה עשירה (לעשיר יאמר באמריקה אלרייטני"ק). המטרונית הזאת היתה לפנים, אל תחשב לה זאת לחרפה, נערה משרתת בכתריאליבקה, בבית רב יוסי הנגיד. שמה קריינדיל. את קריינדיל זו קרה לפנים בעירנו מקרה לא־טהור, שאפשר לספרו בקיצור נמרץ. ואלה תולדות קריינדיל.

ח.

טבח היה בכתריאליבקה ושמו מלך. והיה לו, למלך הטבח, נער משרת ושמו נחמיה. ראה נחמיה את קריינדיל הבתולה, כי יפה היא — ודבק בה ואמר לקחתה לאשה. ולא היה לו כסף להוצאות החתונה. מה עשה? נמלך פעם אחת, כשמלך הטבח שלחהו אל היריד לקנות פרה ונתן צרור כסף בידו, וגנב את הכסף וברח לאמרי־קה, הוא והבתולה עמו. באמריקה פנה נחמיה על ימין ועל שמאל והצליח ועשה עושר, וקריינדיל עלתה לגדולה ונעשתה מטרונית. עכשיו יש להם פה בית־מלאכה לעשית עניבות של גברים. והנה היה מעשה וקריינדיל נזדמנה לבית־הכנסת ביום פטירת אמה, הוא יום הזכרת נשמתה. פגשה שם את אמי והתודעה אליה. כששמעה קריינדיל מפי אמי, כי אבי היה פייסי החזן, מיד דבקה אחריה וקרבה אותה והבטיחתה לתמוך בה עד כמה שידה מגעת. אמרה לה אמי, כי תמיכה לא תבקש ממנה. שאלתה ובקשתה, כי תנתן רק עבודה לילדיה להחיות את נפשם. וסוף דבר היה, כי קריינדיל שדלה את בעלה האלרייטניק לפנות מקום בבית־מלאכתו לגיסתי ברכה ולטייביל אשת פיני. שני שבועות רצופים היו שתיהן הולכות בכל יום לעבוד בבית־המלאכה אשר ברחוב ברוד־וויי. אחר־כך השתדלה אמי, כי המלאכה תנתן להן לביתן, כדי שלא תהיינה יושבות כל היום בבית־המלאכה כפופות לעבודתן. והשתדלותה נעשתה.

ט.

ואולם פרנסת הנשים לא האריכה ימים. כי הנה כלתה עונת העבודה והתחילה עונת הבטלה, כלומר: ימים שבתי־החרושת שובתים מאפס מעשה. ואז שבתו גם הנשים בביתנו. ואף־על־פי־כן לא דאגנו להן ולא התעצבנו אל לבנו. כי הנה „אב לנו בשמים, אשר בידו האחת ימחוץ ובידו השניה יחבוש". כך אומרת אמי. אני — קצר כח־שכלי מהבין את זאת: למה לו לאלהים למחוץ תחילה, כדי לחבוש אחר־כך? לדידי — אל ימחצנו ואל יחבשנו!... ושוב אומרת אמי, כי „הקדוש־ברוך־הוא מקדים רפואה למכה"...

י.

כנגד מה אמרה אמי את זאת? — הטו אוזן ותשמעו. ואולם רוצה אני לנוח מעט ולהחליף כח, ואז אוסיף ואספר לכם ספורי, כפעם בפעם.

אַקְלִימָהּ שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל בִּמְקוֹרוֹת הָעִבְרִים הַקְּדוּמִים

מאת
ד"ר ישראל שפירא.

(סוף).

הרוחות.

תנאי האקלים ומזג האויר בארץ־ישראל מושפעים פחות או יותר מן הרוחות המנשבות. למועדי נשיבתן ולחקותיהן יותר קביעות וממשות יותר רבה מאשר בארצות אחרות. אי־אפשר לעולם בלי רוחות (תענית ג' ע"ב). כמו הטל כן הרוחות אין נעצרות (שם ג' ע"א). אלמלי היו הרוחות נעצרות או לא היו באות במועדן, הארץ ויושביה היו גועים מחום היום הלוהט וקוי השמש הבוערים. הרוחות מקררות את האויר ומשיבות נפש. יפה אָמרו חכמים: ברית כרותה למים שאפילו בשעת שרב רוחה שייפה (בר"ר, פרשה ב'). ממי ים התיכון יעלו זרמי האויר להחיות את הארץ והדרים עליה. רוח הים מנשבת במשך כל היום ומביאה מעט קרה וליח ומצננת את האויר החם והיבש ומרטיבתהו. לכן תקרא רוח הים רוח היום (בראשית ג', ח'). כשהמשורר קורא עד שיפוח היום ונסו הצללים (שיה"ש ב' י"ז; ד', ו'), כונתו אל רוח הים, הנושבת ביום. הצללים ינוסו מפני השמש, בצאתה באור הבוקר, ואז תחל הרוח המערבית לנשב.

רוחות היום והלילה של ארץ־ישראל לא שנו מהלכן. כמלפנים כן היום נשנה אותו החזיון. כהחם קוי השמש את הארץ בבוקר השכם וזרם אויר עולה למעלה על־פני הארץ, מתחיל אויר הים השואף מים התיכון לחדור אל הארץ ולקרר אותה מחומתה. יותר שיגדל החום, עוזו של הרוח הולך הלוך וגדל. בשלש שעות אחרי הצהרים תגיע החמה למעלתה העליונה ואחרי כן תתמעט כולה. ההפך מתהוה, כרגיל, בלילה. הארץ מוציאה מקרבה את כל החום שנצבר בה במשך היום, ולכן בחצות הלילה האויר יותר קריר על־פני הארץ מאשר על המים. רוח מנשבת מן היבשה אל הים. הרוחות שקטות בבוקר בין השעה הששית והשמינית ובחצי הלילה, וזהו זמן החלופן. רוח הלילה מנשבת לפעמים בכח כל־כך חזק, עד שאפשר להשתמש בה בתור מזרה לתבואת השדה בגורן [41].

מלבד רוחות הים והיבשה, הממלאות תפקידן בסדר ובמועדן, מנשבות רוחות אחרות בארץ־ישראל בעתים שונות, והן תלויות באוירו של רקיע. מסורה היא בספרות ישראל העתיקה, והיתה מקובלת בימים העתיקים גם אצל היונים והרומים, כי לא נאמרו ד' רוחות אלא כנגד ד' רוחות השמים (ספרי דברים ש"ו). ואלה הן ארבע הרוחות: רוח צפון, רוח תימן, רוח קדים ורוח ים. התארים הללו נשנו במובן היותר רחב. בשם רוח צפונית, למשל, סמנו כל רוח נושבת מקרן צפונית או צפונית־מערבית אל הקרן הצפונית־מזרחית, וכדומה. לפי זה, רוח דרומית־מזרחית יש לחשוב כדרומית או כמזרחית. בעלי המדרש כנו את הרוח צפונית־מערבית גם בשם היוני: רוח ארגסטס [42].

לא כל ארבע הרוחות נחשבו לשוות בטבען. הבדל הבדילו בין רוחות טובות ורעות [43]. מהטובות והמועילות עומדת בשורה הראשונה רוח הים או הרוח המערבית. „רוח מערבית הוא ערפו של עולם, שכולו לברכה" (ספרי דברים ש"ו). „המערבית לעולם יפה" (שם). רוח ים מביאה גשם (מלכים א' י"ח, מ"ד) ומטר, שבא מן המערב, כולו לברכה (ספרי, שם). בימי הקור תביא שלג וקרח [44]. סימן ברכה לגשמי השנה ראו ברוח, שהיתה מנשבת מן המערב במוצאי חג הסוכות. אותן הרוחות, שנשבו תיכף אחרי ימי חג הסוכות, שהוא לפני ימות הגשמים הרגילים, היו אותות לרוחות ולגשמים, העתידים לבוא במרוצת השנה. „במוצאי יום טוב האחרון של חג (הסוכות) הכל צופין לעשן המערכה... נטה כלפי מזרח הכל שמחים" (יומא כ"א ע"ב). כי אָז תשוב רוח מערבית וזאת היא הסימן לירידת גשמים. הרוח המערבית אינה רק מועילה ומביאה ברכה, אלא גם תדירה ויותר מצויה משאר הרוחות בארץ־ישראל [45].

ההפך מרוח מערבית, זו המגלה שחקים ומורידה גשמים, היא הרוח הצפונית. רוח צפונית עושה את הרקיע נקיה כזהב (ספרי דברים ש"ו). אם יראה איזה ענן, מיד יעלם, כשרוח צפונית באה. השמים נעשים טהורים וכל ענן־ערפל לא יכסה אותם [46]. „כי אתא מטרא כולי לילא ובצפרא אתא אסתנא ומגליה ליה לשמיא" (ברכות נ"ט ע"א). טוהר השמים ביום, שרוח צפונית מנשבת בו, היה למשל [47]. לרוח הצפונית יחסו עצירת הגשמים. „במוצאי יום טוב האחרון של חג (הסוכות) הכל צופין לעשן המערכה... נטה (על־ידי הרוח הצפונית) כלפי דרום, עניים עצבין... מפני שגשמי שנה מועטין" (יומא כ"א ע"ב). אולם אם קשה הצפונית לימות הגשמים, בעצרה את השמים מהוריד מטר, יפה היא לימות החמה, בצננה את האויר החם והשיבה נפש בנשיבותיה. „צפונית בימות החמה יפה ובימות הגשמים

---

[41] הוא זרה את גורן השעורים הלילה (רות ג', ב') — לפי התרגום: הוא מדבר ית אידר סעורין ברוחא די בליליא.

[42] „אמר הקב"ה: אני מביא ארגסטס בעולם, שמשתמשים בו שתי רוחות. הה"ד (ישעיה מ"ג, ו') אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי" (ויקרא רבא, פרשה ט').

[43] במדבר רבא, פי"ב: סוכה ל"ז ע"ב.

[44] „מנשמת אל יתן קרח — זו רוח מערבית" (ב"ב כ"ה ע"ב).

[45] „מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר... ר"ע אומר לכל רוח הוא עושה חוץ ממערבה... מפני שהיא (הרוח המערבית) תדירא" (ב"ב כ"ה ע"א).

[46] „אפילו בלול ורוח צפונית מנשבתו זה הוא ברור" (ב"ב קמ"ז ע"א).

[47] „צילותא כיומא דאסתנא" (ערובין ס"ה ע"א; מגילה כ"ח ע"ב).

קשה" (ספרי דברים ש"ו). „ארבע רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולן, שאלמלא כן אין העולם מתקיים רגע; והים הכרוך בעקבה אפילו שעה אחת" (גטין ל"א ע"ב; ב"ב כ"ה ע"א). אם רוח צפונית שוררת בתקופת השנה הקרה, האויר יפה והשמים זכים וטהורים, אבל הקור והקרח הם בני לויתה. מצפון ישוב רוחו ונוזלים קפאו על מקוה מים, יכסם קרח וילבישם שריון — מתאוריו של בן סירא (מ"ג, כ"א). הרוח הבאה מן הצפון לפעמים גדולה וחזקה על הים, עד שהאניות מחשבות להשבר. הרוח הצפונית נושבת גם בחצות הלילה[48] ומשפיעה על רבוי הטל[49]. הצפון ממלא באופן זה חסרון הגשמים[50] בשפע הטל.

רוח הקדים של ארץ-ישראל, כפי שהיא מתוארת בכתבי-הקודש ובספרות התלמודית, דומה בהרבה פנים לאותה הרוח, הנקראת בימינו Sirocco ונודעת לזועה. מצויה היא בסתיו לפני התחלת ימי הגשמים, תיכף אחרי חג הסוכות[51], ובאביב, כשהקמה עודנה עומדת בשבליה. רוח הקדים עולה ממדבר ערב, ולכן תקרא רוח מדבר[52]. כרוח זלעפות וחרישית (תהלים י"א, ו'; יונה ד', ח') תבער כאש אוכלת תבואת הקמה וצמח האדמה. תיבש עשב השדה ותכרית פרי העצים[53]. תחולל שדפון וירקון, וכציצי השדה כן כל החי ייעף ויתעלף מפניה (יונה, שם). המעינות והמקורות יבושו ויחרבו (הושע י"ג, ט"ו). ונסדקו גם כלי העץ אשר בבית ונתבקעו מפני החום (כלים פרק כ', ב'; מכשירין פ"ג, ח'). גם העננים יעברו והיו כלא היו, כשרוח קדים באה. הטפות תגוענה מיד כשתישיגם חומת האויר העזה, שתסובב הרוח. נשיאים ורוח וגשם אין (משלי כ"ה, י"ד). תחת עבים פני השמים יתקדרו ויישחרו מנשיאי אבק ועפר והול, שיִנשאו למעלה. רוח מזרחית משחירה את הרקיע (ספרי דברים ש"ו), מסערת את כל העולם (ב"ב כ"ה ע"א). רוח קדים חרישית בשעה שמנשבת משתקת כל הרוחות מפניה (גטין ל"א ע"ב, עושה תלמים תלמים בים (גטין, שם) ותשבר אניות תרשיש (תהלים מ"ח, ח'). רוח הקדים נחשבה להעזה שברוחות[54] והפילה מוראה על הים והיבשה יחד. רוח זו באה מעבר המדבר ותגע בארבע פנות הבית ותפול על הנערים וימותו (איוב א', י"ט). „ר' זירא ביומא דשותא לא נפוק לביני דיקלי" (שבת ל"ב ע"א), שלא תפיל הרוח, העוקרת אילנות, דקל על ראשו. בכלל, אם נזכרת בתנ"ך איזו רוח סתם, שדרכה בסופה ובסערה, הכונה אל רוח הקדים, גם אם אין מוצאה מקרן המזרחי[55]. רוח הקדים אינה משנה טבעה וארחה; בקיץ ובחורף, בכל זמן שתבוא, תשוד כקטב ותביא אבדון[56]. לעולם מזרחית קשה (ספרי דברים ש"ו). ואם החלה לנשוב במוצאי יו"ט של חג הסוכות, הכל היו עצבין (יומא כ"א ע"ב), כי ראו בה סימן לשנת בצורת.

שונה משלש הרוחות הקודמות היא רוח תימן או הרוח הדרומית. כוללת היא בשמה גם את הרוח הדרומית-מערבית ודרומית-מזרחית. טיבן של הרוחות האלה יש לסמן על-פי מהלכן, לאן ישא הרוח, מערבה או מזרחה. רוח דרומית-מערבית היא בעצם רוח הגשמים, כי היא מוריקה את האויר הלח והחם מן הים ומסובבת רבוי הגשמים. „זו רוח דרומית שמארגת את הרקיע" (ספרי דברים ש"ו), שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים (ב"ב כ"ה ע"ב). ולכן במוצאי יום-טוב האחרון של חג הסוכות, כשרוח נשבה מקרן דרומית או דרומית-מערבית ועשן המערכה נטה כלפי צפון, היו העניים שמחים, מפני שגשמי שנה מרובים (יומא כ"א ע"ב). אמנם, לפי אגדת התלמוד, לא הוגשמה רוח דרומית מיום שחרב בית המקדש (ב"ב כ"ה ע"ב). מחזות הטבע מוכיחים, כי רוח דרומית מצויה היתה גם אחרי חורבן בית המקדש ויפה היתה בימות הגשמים. אולם דרומית בימות החמה קשה (ספרי דברים, שם), מפני החורב והשרב. „בגדיך חמים בהשקיט ארץ מדרום" (איוב ל"ז, י"ז). „כאשר תראו את רוח הנגב נושבת אתם אומרים, כי שרב יהיה" (לוקס י"ב, י"ג). רוח דרומית זו היא על-פי רוב דרומית-מזרחית, אם כי תקרא בשם דרומית לבד. קרובה היא בתכונותיה ובחזיונותיה הטבעיים אל הרוח המזרחית. הגשמים, שהיא מחוללת, אינם גשמי ברכה כאלו של רוח הים, כי אם גשמי קללה. „מטר זה שבא מן הדרום כולו לשדפון, כולו לירקון, כולו לקללה" (ספרי דברים ש"ו). כהרוח המזרחית, דרכה של הדרומית-מזרחית ברעש ובסערה והיתה למשל בכחה וגבורתה. „ארז — — — אפילו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו; כיון שנשבה בו רוח דרומית מיד עוקרתו והופכתו על פניו" (סנהדרין ק"ו ע"א). „ארבע רוחות מנשבות בכל יום ורוח דרומית קשה מכולן, ואלמלא בן נץ המלאך (הממונה על הרוחות) שמעמידה, מחרבת את העולם" (גטין ל"א ע"ב; ב"ב כ"ה ע"א). המלה „סופה", הנזכרת בתנ"ך, מכוונה לפי בעלי התלמוד אל הרוח הדרומית[57]. סערות תימן או הסופות בנגב[58] היו כל-כך חזקות ונוראות, עד שבורא העולם בעצמו בחר בהן בצאתו לפקוד את הארץ.

---

[48] עיין ברכות ג' ע"ב: „וכיון שהגיע חצות לילה, באה רוח צפונית ונושבת".

[49] „תזל כטל אמרתי — זה רוח צפונית" (ספרי דברים ש"ו).

[50] הפסוק: רוח צפון תחולל גשם (משלי כ"ה, כ"ג) מכוון כלפי רוח צפונית-מערבית, שאין לה שם מיוחד בתנ"ך.

[51] קדים של מוצאי החג (משנה גטין ג', ח').

[52] ירמיה ד', י"א; י"ג, כ"ד; הושע י"ג, ט"ו; איוב א', י"ט.

[53] יחזקאל י"ז, י'; י"ט, י"ב; תהלים ק"ג, ג' ועוד.

[54] בעזה שברוחות ואיזו — זו רוח קדים (מכילתא בשלח, פרשה ד').

[55] עיין שמות י"ד, כ"א.

[56] עיין ישעיה כ"ז, ח'.

[57] „מן החדר תבוא סופה — זו רוח דרומית" (ב"ב כ"ה ע"ב).

[58] ישעיה כ"א, א'; חבקוק ג', ג'; זכריה ט', י"ד.

בִּקֹּרֶת סְפָרִים

מאת

א ב. ג ו ל ד ב ר ג.

ב.

מחלקת המחקר ב„לוח אחיעבר".

מחלקת המחקר, שבה פותח ה„לוח", מתחילה במאמרו של הד"ר ש. מ. מלמד: „ההכרה הפילוסופית ביהדות העתיקה". הסופר הנכבד מעמיס על עצמו עבודה קשה. אומר הוא במאמר אחד „להעביר תחת שבט הבקורת את ההכרה הפילוסופית שביהדות העתיקה ולקבוע את ערכה ומקומה בהיסטוריה של הרוח". ועם זה רוצה הוא „להעמיד אותה מול תורות יון והודו". ומכניס הוא את ראשו בעבי הקורה הזאת, מפני שהוא רוצה למלא „את החובה המוטלת עליו — את חובתו המדעית וחובתו העברית".

אָמנם זוהי מטרה נשגבה, וראויה היא, שאיש יקדיש לה את חייו. אבל השאלה היא, אם עמד הסופר הנכבד בדבורו? לדאבוני, עלי לענות על השאלה הזאת בשלילה. הדוקטור הנכבד אינו מקמץ בהשערות לוקחות־לב, אבל אין הוא משתדל להוכיח ולבסס את השערותיו. ולא עוד, אלא שכמה פעמים הוא סותר בדף שני מה שאָמר בדף הראשון, ו„יוסי מכה את יוסי".

נקח לדוגמה את הנחתו הראשונה, שנאמרה בודאיות גמורה, כאילו זה מושכל ראשון: „העברים הקדמונים לא היו עם פילוסופי כההודים או כהיונים הקדמונים, כי ההכרה הפילוסופית מתפתחת רק על יסוד יחס ידוע לטבע הביאולוגי, והרוח העברי העתיק עבר עליו בשתיקה, לא התבונן בו ולא נסה לחדור אל מסתריו. מפני הטעם הזה לא יצרו העברים הקדמונים לא פילוסופיה במובן המדעי, לא תרבות (? — א. ג.) ולא אמנות פלאסטית". אבל ההשערה הרחבה הזאת נשארת לא־מבוססת. כי הנה אף אם „הפילוסופים היונים הראשונים מתאלים עד דימוקריטוס היו בעיקר חוקרי־הטבע", אין זאת עוד ראיה נכונה, כי נבוא ונחליט, ש„הפילוסופיה מתפתחת רק על יסוד יחס ידוע לטבע הביאולוגי". כבודם של אלו הפילוסופים היונים הראשונים במקומו מונח. אבל הם היו באמת, כפי שאומר ד"ר מלמד בעצמו, „ב ע י ק ר חוקרי־הטבע", ורק במעט מן המעט פילוסופיים. ואמנם יש דעה המחלטת, כי לפיכך לא הצליחו הפילוסופים היונים הראשונים לעלות על גפי מרומי הפילוסופיה האבסטראקטית ונשארו דבוקים אל הארץ ומשרכים את דרכיהם בעצלתים, וכמעט זוחלים על גחונם, מפני שצמצמו את מחשבתם בשאלות הטבע ולא העסיקו את מחם במה שלאחר־הטבע, שזהו הקוטב בכל פילוסופיה.

כידוע, השאלה הראשונה, שהעסיקה את מחם של היונים, היתה השאלה: מאין בא ואיך נברא העולם? כל פילוסוף ופילוסוף עונה על השאלה הזאת מתוך שפופרת צרה, מתוך נסיון מוגבל. תאלים עונה, כי היסוד הראשון היה: המים. אנאקסימאנדר עונה: אפירון או „אין־סוף". אנקסימינס: — האויר. הם לא התרוממו לגובה פילוסופי, מפני שהצטמצמו בפרט אחד — בשאלת הבריאה, ומפני שרצו לשפוט על הבריאה מתוך נסיון מצומצם. פיתאגורוס התנשא מעט, מפני שהוא בא לשדה־הפילוסופיה לא מתוך מחקר ביאולוגי, אלא מתוך היכל הנגינה, שיש בה „מרחב־יה להלך־הנפש".

השאלה השניה, העומדת לפני הפילוסוף היוני, שבה הוא מתחיל תקופה חדשה ועובר לפרט שני נכבד, היא השאלה על־דבר נפש האדם. הביט הפילוסוף אל נפשו פנימה ושאל את עצמו: נפש זו מנין? מה הם תכונותיה וגבוליה?

ורק אחר־כך שאלו הפילוסופים היונים את עצמם: את כל אלה מי ברא? כלומר: התחילו לדון במה שלאחר הטבע, במופלא ובסוד הבריאה.

ובנדון זה ההודים עולים על היונים, מפני שהם לא באו אל הפילוסופיה מתוך מחקר ביאולוגי, אלא התחילו מיד בשאלות הנוגעות אל האדם ומקומו בעולם. מתוך שאלות פנימיות התחילו לעסוק בשאלת הבורא והבריאה ופסעו פסיעות גדולות ורחבות בהתפתחות הפילוסופיה, שכדי להשיג את הנקודה הזאת יגעו היונים הרבה זמן.

הד"ר מלמד מדבר בנשימה אחת על היונים וההודים, כאילו אין הבדל בין שניהם, כאילו לשניהם היתה נקודת־מוצא אחת. אבל באמת לא כן הדבר.

היונים באו „מן החוץ האהלה", כלומר: התחילו בשאלות הנוגעות אל העולם, ואחר־כך באו לשאלת האדם, ואחר־כך לשאלות הבורא וסוד הבריאה. וההודים יצאו „מן האהל החוצה", והם הגיעו בנוגע לפילוסופיה לגובה היותר רם ונשגב, אף־על־פי שהיו מפגרים בהתפתחות המדע.

ואמנם, כשאָנו מרחיקים מעט במאמרו של הד"ר מלמד, אָנו מוצאים, כי הוא בעצמו מודה, שההודי לא בא אל הפילוסופיה מתוך מחקר ביאולוגי, אלא מתוך נקודה אחרת לגמרה. אבל נניח את הדוקטור הנכבד לדבר בלשונו: „בהודו אָנו רואים את הגאון הפילוסופי לוחם מלחמה רוחנית ארוכה, בטרם שהוא מצליח להגדיר את עצם השאלה: מי הוא המניע בממשלת הדברים. אָנו רואים אותו מתפלסף בלבו וברגשותיו. זהו לבו של ההודי הקדמון המלא שאלות. שכלו אינו ברור כשכלו של היוני ואין לו די נסיונות ומדעים שיהיו לו לנקודת־המוצא לשאלת המיטאפיזיקה, אבל בלבו הוא מרגיש, שההויה מכילה סוד כמוס ונפשו מלאה געגועים לגלות את היסוד הזה. — — — בהודו העתיקה כמו ביהודה העתיקה אין הבדל בין הלב ובין השכל. — — — את ההכרות המיטאפיזיות היותר עמוקות מביע ההודי העתיק ברמז או במליצה פיוטית, אבל ההכרה בעצמה ברורה כפורמולה הנדסית. באופן אחר לגמרי נשאלו השאלות האלו ביון. היונים מתחילים במחשבה האנאליטית, הבסים שלהם הם נסיונות הטבע שרכשו להם. מעיקר ידוע בממשלת הטבע באים הם להוציא מסקנות על כל ההויה כולה". והנה בקטע זה אף הד"ר מלמד מודה,

שאפשר לרדת אל נבכי־הפילוסופיה היותר עמוקים, אם גם אין באים אליה מתוך המחקר על ממשלת הטבע, והא ראיה: ההודים. ואם כן, החלטתו הודאית בראש המאמר, כי מפני שהעברים הקדמונים לא עסקו בחקירת הטבע, לא יצרו פילוסופיה, — מה תהא עליה?

במקום אחר הוא כופה עלינו הר כגיגית ומכריח אותנו לקבל השערה בתור אמת ברוקה, והוא הולך ובונה עליה פלטין נפלאה, אבל באמת ההשערה הזאת קלוטה מן האויר ואין לה על מה לסמוך. הנני מכוון אל ההשערה: „שהפאנוראמה הרעיונית של הביבליה לא נבראה על־ידי העם כולו, כהפאנוראמה הפילוסופית של ההודים והיונים הקדמונים, אלא רק על־ידי האדם העליון, על־ידי הכח הנבחר, על־ידי המחוקק, הנביא, איש המדינה והמשורר, שהכריחו את העם להכנע תחת עול מחשבתם. בהודו וביון העתיקה נתהוו הדברים באופן אחר לגמרי. המחשבה האבסטראקטית נוצרה בהודו וביון על־ידי כל העם וכו' ". אבל מאיזה מקור שאב הד"ר מלמד את ההנחה הזאת, הסותרת את העובדות, כפי שהן ידועות לכל איש, הרגיל אצל הפילוסופיה? ידוע הוא, כי אף העם היוני התנגד בכל כחו לכל השיטות הפילוסופיות, ורבים מן הפילוסופים התחייבו חובת־גלות וסבלו הרבה על דעותיהם. סופו הטראגי של סוקראטוס ידוע הוא. העם היוני היה באמת שקוע ביון־הבערות ולבו לא היה פנוי כלל לשאלות פילוסופיות. העם היוני יצר מיתולו־גיה, אבל לא פילוסופיה.

וכמו כן לא נכונה היא מסקנתו, כי העברים הקדמונים יצרו רק בנין שכלי אחד, מפני שאישיות אחת יכולה ליצור רק שיטה אחת. כי אם גם נניח, שהיהדות היא פרי ההגיון האישי, הרי הד"ר מלמד בעצמו מודה, כי לא אישיות אחת בראה את הכל, כי־אם אישיויות רבות השתתפו ביצירה, ומדוע אין לנו אלא שיטה אחת, ולא שיטות רבות? הלא כל אישיות מביאה נופך משלה, מודדת באמת־המדה שלה ויוצאת מנקודתה הנפשית, וכמספר האישיויות כן מספר השיטות.

מובן מאליו, שאי־אפשר בתחומי בקורת כללית למנות אחת לאחת את כל ההשערות, שנשארו ללא־הוכחה וללא־בסוס, ולהראות על כל הסתירות, הנמצאות במאמר זה, המנסה „לחבק בזרועותיו הררי־עד", אבל באמת ההררים הללו אינם אלא תלויים בשערת דמיונו של המחבר המעפיל.

מה שנוגע לעצם הרעיון, כי ביהדות העתיקה (אף־על־פי שהדוקטור מלמד לא הגביל בדיוק את גבוליה, ובמקום אחד הוא מכנים גם את התלמוד בגדר זה) אפשר למצוא רעיונות פילוסופיים, וכי היהודי העתיק היה מתעמק יותר בשאלת החיים האנושיים מבשאלת הטבע, — אין מי שיבוא לערער עליו. אבל דומה, שאין הרעיון הזה חדש אצלנו. הרמאן כהן ודוד ניימארק כבר הראו עליו.

מחלקת המחקר מכילה גם כן ארבעה מאמרים מוקדשים לשאלת ארץ־ישראל העתיקה. מאמר מאת ד"ר ש. ט. הורביץ על „התושבים הקדמונים בארץ־ישראל". הסופר הנכבד הזה, שהוא אחד מן החוקרים הצעירים שלנו, משתתף בתכיפות בהעתונים המדעיים באנגלית, וזאת היא, כמדומני, הפעם הראשונה, שהעניק מפרי־עטו בעברית לעברים, ויש לקוות, שיוסיף מעתה לכתוב עברית. מאמרו בה„לוח" דן בשאלה, שבשפות אחרות אנו מוצאים על־אדותיה כמעט ספרות שלמה, אבל אצלנו נשארה עזובה ושוממה, וגורלה כגורל כל השאלות השייכות לחקירת ארץ־ישראל, שעדיין מיתינות הן לגואלים בספרותנו העברית.

המאמרים האחרים, הדנים ב„לוח" על נושאים ארץ־ישראליים, שנים מהם נכתבו על־ידי הסופרים הצעירים בן־צבי ובן־גוריון, שעשו את החקירה בשאלת ארץ־ישראל למקצוע שלהם וכבר פרסמו מאמרים הגונים בנדון זה, המעידים עליהם, כי נושאים ונותנים הם במסכת זו בשקידה עצומה ובעיון רב. המאמרים האלו, שבאחד מהם יש גם חדוש הראוי לשבח ולתשומת־לב, נכתבו מתוך כובד־ראש ורגש־אחריות גדול. ניכר, כי המחברים מביטים על עבודתם כעל עבודת הקודש ואינם באים בדבריהם לפני הקהל אלא אם כן בררו תחילה את הענין מכל צדדיו ומצו אותו לעומקו, לכל הפחות, עד כמה שידם מגעת.

י. בן־צבי נותן סקירה שלמה ומקפת על ההתענינות של העולם הנאור בכל השאלות, הנוגעות ל„ארץ קטנה יפה זו", על הספרים, שנכתבו על־דבר ארץ־ישראל, והסופר בא לידי מסקנה, שאף כי ספרות רחבה וגדולה נוצרה בשאלת ארץ־ישראל וכמה חוקרים גדולים טפלו בה, בכל־זאת נשאר המקצוע של חקירת הארץ בתור ארץ העתיד, בתור ארץ המיועדת להיות מקלט בטוח לעם שלם, בבחינת קרקע בתולה, והוא מביע את תקותו, כי השדה הזה יעובד „על־ידי בני אותה האומה, הנכונה לקשר עם הארץ הזאת את קיומה ואת כל עתידה".

מאמרו של ד. בן־גוריון הוקדש לשאלת מוצא הפלחין. המחבר משער, כי הפלחין האלה הם צאצאי העם העברי, והוא בא והוכחותיו בידו, הוכחות מבוססות, שאי־אפשר שלא להסכים להן. למאמר זה, אף־על־פי שהוא כולו עיוני, יש בכל־זאת ערך מעשי גדול. כי אחת מן השאלות, העומדות בארץ־ישראל על הפרק ודורשות פתרון, היא השאלה על־דבר הערביים, ואם נכונה היא השערתו של המחבר, כי הפלחין, ראשו ורובו של ההמון הערבי, היושב על אדמתנו, הם בני גזענו, אז יש לקוות, כי אם נגש אל השאלה בטכסיס הראוי, תפתר לטובתנו. „הדם עבה ממים", ואם בעורקיהם של הפלחין נוזל דם עברי, ימשכו הפלחין אלינו בעתיד הקרוב כאל אנשי שלומם וגזעם.

המאמר הרביעי ממחרוזת המאמרים על ארץ־ישראל הוא „על גבול הים" מאת ק. מרמר. הענין, שהמחבר דן בו במאמרו על־דבר המלחמה בעד הים התיכון, אשר היה „אבן שואבת לכל העמים", הוא נכבד וחשוב עד מאד. ערך הים בהתפתחות התרבות האנושיות ידוע הוא. רגילים היו לדבר על גלוי האוקינוס האטלאנטי, כעל פתיחת פרק חדש בתרבות העולם. ועכשיו אנו שומעים דברים על העתקת המרכז מן האוקינוס האטלאנטי להפא־

סיפי. לא רק מן העבר למדים אנו על ההוה, כי־אם גם מן ההוה על העבר, ואת המלחמה בעד בבי״ת הים בימים עברו אנו מבינים עכשיו יותר, כשאנו רואים עמים לוחמים מלחמה עזה ונמרצה, מלחמה עולמית, בעד „חוף קטן על הים האדריאטי" ובעד „חופש הימים".

אילו נגש כותב המאמר אל הענין שלו מתוך השקפה מסוימה על ערך „אבן שואבת" זו ועל מקומה בהתפתחות הציביליזאציה, כי־אז היה החומר נהפך בידו ל„חי נושא את עצמו", והעובדות היו מצטרפות ומתחרזות לחטיבה אחת. אבל ק. מרמר לא עשה כך. ברשלנות יתירה הוא מספר לנו את העובדות, שרקט ואפס, עובדה עובדה לבדה, מבלי צרפו אותן לתמונה אחת, והרושם הכללי הוא שעמום נורא.

מאמרו המענין של הד"ר נ. סלושץ על־דבר „ספרות־עם ביהודית־ערבית" נותן יותר ממה ששמו מבטיח. הדוקטור הנכבד, הידוע למומחה במקצוע זה, מקדים למאמרו, בתור הקדמה, פרק שלם על־דבר היחס שבין העברית והערבית, ואף־על־פי שאין לפרק זה נגיעה ישרה אל הענין, שהוא עומד בו, עם כל זה יש רק להודות למחבר, שנתן לנו את הפרק הזה, שבו הוא עוסק בשאלה זו, המנסרת עכשיו בחיינו: בשאלת זכותה של שפה זרה מדוברת בפי העם העברי, שבה נוצרה אף ספרות חשובה, לרשת מקום העברית שפת־מחצבתנו.

מפרק זה אנו למדים, שאף־על־פי שעמנו דבר בזמן אחד ארמית ובזמן אחר ערבית, שתיהן שפות שמיות ושתיהן מושלות בזמנן ממשלה בלי מצרים כמעט בכל משכנות ישראל, בכל־זאת מעולם לא עלה על דעת העם, אף לא על דעת אלה הסופרים, שחברו ספרים גדולים בשפה הערבית, להצר את צעדי העברית, או — מה שגרוע ביותר — לנסות להושיב על כסא ה„גברת" את ה„שפחה". ולא עוד, אלא שכל הסופרים ההם, שהיו אמנים בשפה הערבית, כתבו ספרים גם בעברית והוכיחו לבה, כי הם שליטי־השפה ואצילי־הסגנון מאין דוגמתם אף בעברית. ואין צריך לאמר, כי כולם חבבו את השפה העברית וראו אותה כראות השפה הלאומית האחת, שאין אחרת לפניה. סופרינו ה„אידישיסטים" יכולים ללמוד הרבה מפרק היסטורית זו.

בפרקים הנשארים מספר לנו הד"ר סלושץ על־דבר עתונות וספרות, המתקיימות בשפה היהודית־הערבית אף בזמננו, ועל פולקלורה מיוחדת, הנמצאת אצלן, — הכל כמו אצלנו, בשפה היהודית, אם כי בתבנית קטנה. סדן הגלות אחד הוא.

מאמר מלא וגדוש ידיעות על־דבר הצורות השונות בשירה העברית הישנה, כלומר, על־דבר התמונות המלאכותיות בשיר, שהן כעין פרפראות לשירה האמתית ושתכליתן האחת היא למשוך את הלב על־ידי הזרות שבהן, הוא מאמרו של הפרופ. ישראל דווידזון „פרפראות לשירה העברית".

הסופר הנכבד מביא דוגמאות רבות, לקוחות משדה השירה העברית בתקופות שונות, המראות לנו את יכלתם הבלתי־מוגבלת של כמה מן המשוררים לנטות את השפה בכל העולה על רוחם. כי אם אמנם אין שירה, על־פי רוב, בשירים האלה, כי הכבלים הכבדים, שהמשורר שם על כנפי בת שירתו, אינם נותנים אותה להגביה עוף, — הנה ידיעה הרבה באוצרות שפתנו יש כאן בכל אופן. יש אמנות ויש אומנות — ו א ו מ נ ו ת חרוצה בודאי שיש למצוא אצל המשוררים ההם. וצריך להודות, כי השירים ה„זרים" הועילו הרבה לחלוץ השפה ממסגרותיה, לעיבודה ולהתרחבות תחומיה.

מאמרו של צבי שארפשטיין דן בשאלת החנוך. הסופר מנסה להציע לפנינו בסגנון פופולארי את תמציתה של שיטה חדשה במקצוע החנוך, הידועה בשם השיטה הפסיכולוגית, שבפרטים ידועים דומה היא אל השיטה הטבעית, המפורסמת כל־כך בעולם ההוראה שלנו, אלא שבכללה עולה, לפי דברי הסופר־המורה, השיטה הפסיכולוגית על השיטה הטבעית. אמנם השאלה הזאת היא שאלה למומחים, ויש להטוען לשאול, אם יש למאמר כזה מקום במאסף, הנועד להקהל הגדול. אבל אם נשים לב, כי רבים מן קוראי ה„לוח" הם מורים עברים, וכי כל קורא עברי מתענין במדה ידועה בשאלת החנוך, אז נכונים אנו למחול להעורכים, כי הכניסו אל מאספם את המאמר הזה.

המאמר האחרון של מחלקה זו הוא של יקותיאל גינצבורג על־דבר „הזרמים המסתוריים במתימאטיקה העברית". המאמר נכתב בטוב טעם ובשים־לב אל הענין. המתימטיקה היתה תמיד נחלתם של רבים ממלומדי היהודים, שהיו בין בוניה ויוצריה והשפיעו הרבה על מהלך התפתחותה. ואף־על־פי־כן רק מעט מאד נכתב בעברית במקצוע זה. בימי ההשכלה עוד היו לנו אנשים כחז"ם וכיחיאל בארנשטיין, שטפלו לפעמים במתימאטי־קה, ועכשיו נשכח אצלנו מקצוע זה לגמרו. כנראה, מצא עתה מקצוע המתימאטיקה בספרותנו גואל נאמן במר גינצבורג, אשר פרסם כבר כמה מאמרים מעניינים ב„התורן", המעידים עליו, כי ברכה בו.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— הועידה השנתית החמישית של „אגודת־הפועלים היהודית־הלאומית" נועדה ברוטשיסטיר של ניו־יורק בבית הירש ויוני ונמשכה ארבעה ימים. האורדן הזה מונה שמונת אלפים חברים, השייכים אל 119 סניפים, והונו עולה לסך 86,000 דולאר. למעלה ממאה צירים השתתפו בועידה. נשיא האורדן, פרופ. י. הורוויץ, פתח את הועידה בנאום נלהב בדבר הרגע ההיסטורי הגדול בחיי עם ישראל. בשם הפדרציה הציונית דבר צ. ה. מאסליאנסקי. המזכיר, מאיר ברויז, בדין־וחשבון שלו מראה על התקדמותו של האורדן בשנה האחרונה. 1300 חברים חדשים נספחו ויותר משלשה עשר אלף דולאר נפרעו לחברים בתור דמי־אחריות במקרי מות ומחלה. האורדן מאסף כספים בתור קרן בת 25,000 דולאר לשם עבודה תרבותית בארץ־ישראל. המזכיר מציע, כי האורדן יעבוד שכם־אחד עם ההסתדרות הציונית לשם קוממות ארץ־ישראל. כמאה חברים של האורדן התנדבו אל הגדוד העברי, היוצא לארץ־ישראל. הועידה

קבלה החלטות אלו: להשתדל בכל כח, כי הקונגרס היהודי באמריקה יצא אל הפועל; לעבוד לשם קריאת קונגרס עולמי לכל הפועלים היהודים; ולמחות נגד הפרעות ביהודים שבגליציה ורומיניה, ועוד. לפקידים נבחרו: יהושע גורדון — נשיא, ד"ר י. אפלבוים — סגן, דוד פינסקי — גזבר, מ. ברוין — מזכיר.

— התנועה לשם הגדוד העברי מתחזקת בימים האלה במדה מרובה. הלשכה המרכזית התחילה עתה בתעמולה גדולה ורחבה בקרב העם, כדי להכניס אל הגדוד עוד עשרת אלפים טירונים במשך שמונים יום, לפי שאחר־כך תפסיק המשלחת האנגלית באמריקה את עבודתה ושום מתנדבים אל הגדוד העברי לא יתקבלו עוד. כל הארץ נחלקה בענין הגדוד לשמונה גלילים, ולכל גליל נקצבה מכסה מיוחדת של מתנדבים באופן כזה: ניו־יורק, 4000; שיקאגו, 2000; פילאדלפיה, 1000; בוסטון, 1000; קליוולאנד, 700; דיטרויט, 500; סט. לואיס, 500; סאן־פראנציסקו, 300.

בימים האחרונים נכנסו אל הגדוד העברי מ. ברנשטיין, חניך הגימנאסיה העברית ביפו, מי שהיה קודם מזכיר ההסתדרות העברית באמריקה ועכשיו מנהל הוצאת־הספרים „רדימה", ואברהם גורדשטיין, אחד הציוניים העסקנים בברונזוויל.

תיאודור רוזוולט, מי שהיה נשיא ארצות־הברית, השמיע בין שאר דבריו בנאום, שנאם לכבוד ארבעה ביולי, את הדברים האלה: „צריך לגרש את טורקיה מאירופה וליהודים תושב ארץ־ישראל".

— הגיעה לכאן הידיעה, כי בעיר שטאדלהיים בגרמניה אבדה את עצמה לדעת בבית־הכלא הסוציאליסטית הידועה שרה רבינוביץ, בת הסופר העברי שאול פינחס רבינוביץ (שפ"ר). המנוחה היתה משכלת עברית וציונית נאמנה, אך מראשית המלחמה עבדה הרבה בתוך המועט של מפלגת הסוציאליסטים בגרמניה ולחמה נגד הממשלה. ביאנואר שנה זו, אחרי שביתת הפועלים, נאסרה והושמה בבית־האסורים בעון מרד ובגידה.

— חברי המלאכות הרפואית של „הדסה" הגיעו ללונדון ונתקבלו שם על־ידי היהודים בסבר פנים יפות. הם נאמו נאומים באספות־עם ציוניות ועשו רושם־עז על הנאספים. צירי המלאכות נתקבלו לראיון על־ידי המיניסטר לעניני־חוץ באלפור, שהביע בנאום את שמחתו הרבה לראות את מחנה החלוצים היהודים, היוצאים להקריש את כחם בשביל תקומת עמם. הוא הוסיף, כי התחיה הלאומית־היהודית תפעל לא רק על היהודים, שנתישבו בארץ־ישראל, אלא גם על כל היהדות שבכל מקום, וגם על לאומים אחרים, משום שארץ־ישראל, למרות היותה קטנה, עשתה גדולות ונפלאות בעד האנושיות. חורבן יהודה לפני אלפים שנה היה עול גדול, שמדינות־ההסכם רוצות עכשיו לתקנו. ישראל עודנו ישוב על בימת־העולם, והתנועה הציונית גרמה לזה ביותר. באלפור הודה ביחוד לצירים על משלחתם האנושית הגדולה וברכם בהצלחה. בין הצירים היו א. ז. לוין־אפשטיין, מרת עלים זליגסברג, נחום סוקולוב ועוד. שלשת אלה נאמו נאומים לפני באלפור וספרו לו, עד כמה חביבה אנגליה בעיני כל העמים, לפי שהבינה את הייהם ואפים, ומפני זה חבה יתירה נודעת לה מן היהודים. הם תארו לפניו את הרושם האדיר ואת השמחה המרובה, שהביאה ההכרזה האנגלית בכל פנות העם העברי. באלפור הבטיח לצירים, שיספיק את כל צרכי המלאכות בדבר ארץ־ישראל.

— נחום סוקולוב קבל מכתב מאת ראש־המיניסטריון באנגליה, לויד גיאורג, שבו הוא מביע את רגש־השתתפותו הגמור בגורל עם ישראל, שהוא אחד מן החשובים שבעמים הקטנים, והוא מתחייב לעזור ליהודים ביסוד מקלט־בית לאומי בארץ־ישראל. המכתב החשוב הזה מוסיף חזוק לגלוי־הדעת, שהוציא באלפור בחודש נובמבר שעבר בשם הממשלה האנגלית.

— מועצת קהלות ישראל באיטליה בחרה בא. ל. ביאנטשיני וד"ר ג. ארטום בתור באי־כח במלאכות ארץ־ישראל שבהנהגת ד"ר ח. וייצמאן. במלאכות הזאת מצויים עכשיו מורשיהם של היהודים יושבי אנגליה, צרפת ואיטליה, אלו הארצות שהכריזו מלחמה על טורקיה. אמריקה אין לה במלאכות השתתפות רשמית, לפי שאינה במצב־מלחמה עם טורקיה.

ד"ר ח. וייצמאן שלח לקרוא את המלומד והסופר העברי מ. צ. סגל מניו־קאסל, אנגליה, למלא במלאכות את מקומו של ל. סימון, שחזר ללונדון לשם שליחות חשובה.

— בארץ־ישראל עתיד להיות בקרוב קונגרס של צירי הקהלות, ההסתדרויות והמושבות של היהודים שם. תעודת הקונגרס היא לדון בתכניותיה של המלאכות הציונית. בין הצירים תהיינה גם נשים. שפת הקונגרס תהיה עברית.

— בבחירות לקהלה היהודית באודיסה קבלו הציוניים את מספר־הדעות היותר גדול. אחריהם באו „פועלי־ציון" והחרדים.

התנועה הלאמית

הקרן־הלאומית בשנה האחרונה.

לשכת הקרן־הלאומית באמריקה שולחת אלינו דין־וחשבון מפורט מהכנסותיה בארץ זו מיום ראשון ביוני 1917 עד יום ראשון ביוני 1918.

נדבות כלליות	$51,128.29
קופסות	11,402.59
ספר־הזהב	4,656.86
נדבות־עצים	4,261.08
תיים	2,933.86
דונמי־אדמה	1,856.43
מס עצמי	270.55
בתים בשביל תימנים	49.25
קרן למושבות־שותפות	27.93
טלגראמית	1.80
סך־הכל	$76,600.64

* * *

הועידה השנתית של „יהודה הצעיר".

הועידה השנתית העשירית של הסתדרות „יהודה הצעיר" נועדה בלונג־בראנטש של ניו־דז'שוירסי ונמשכה ארבעה ימים עד 2 ביולי. מאתים צירים באו לועידה. מפי הדין־וחשבון נודע, כי ההסתדרות הזאת מונה 12,000 חברים במאה ארבעים ושש ערים. תהלוכה יפה של ילדים, ששרו שירים עברים וציוניים, נערכה לכבוד הועידה. ד"ר ד. די סולו־פול, נשיא „יהודה הצעיר", פתח את הועידה, ועל הפרק עמדה השאלה: מקום „יהודה הצעיר" בהסתדרות הציונית החדשה. לואיס ליפסקי, מזכיר ההסתדרות הציונית, הרצה הרצאה מפורטת בנדון זה, שנגררה אחריה וכוחים. נתקבלה החלטה, כי הסתדרות „יהודה הצעיר" תאחז באמצעים הדרושים, כדי לכוון את צורת־ההסתדרות והטכסיסים שלה בהסכם עם התכנית החדשה, שנקבעה בועידה העשרים ואחת של ההסתדרות הציונית באמריקה. נקראו טלגראמות של ברכה מאת לואיס בראנדייס, יוליאן מאק, ד"ר ה. פרידנוואלד, נתן שטרויס, מרת מ. פילז, ד"ר ש. מ. מלמד ועוד. הועידה אישרה בהתלהבות יתירה את עיקרי שיטת־המדינה בארץ־ישראל, כפי שנתקבלו בועידת פיטסבורג. 200 מניות של הבאנק הציוני נמכרו. נתקבלו החלטות אלו פה־אחד: א) לשתף את בני־הנעורים היהודים באמריקה בקרן־ילדים לשם גאולת ארץ־ישראל. הקרן הזאת תהיה חלק מקרן־הגאולה הכללית. ב) לעזור לתנועת הגדוד העברי. ג) לסדר קבוצות של נערות, שתשתתפנה עם „הדסה" בקבוץ בגדים בשביל עניי ארץ־ישראל ובהספקת צרכי הטירונים העברים. ד) להפיץ את דעת ארץ־ישראל בין נערי־ישראל. ה) לסדר קבוצות של נערים חלוצים, שיאמנו את עצמם בשביל עבודה בבנין מדינת־היהודים. ו) לעזור ברכישת האוניברסיטה העברית ובקבוץ ספרים בשבילה. ז) הועידה, בשימה לב אל החלטת ועידת פיטסבורג בדבר העברית ובשימה לב אל התנועה שנעשית על־ידי האי־

דישיסטים לעשות אידיש לשפתנו הלאומית בארץ־ישראל, מחליטה בכל תוקף, כי הלשון העברית היא היא לשוננו הלאומית של עמנו בארץ־ישראל ובגלות. הועידה מחייבת את חברי „יהודה הצעיר" ללמוד עברית בכל האפשרות.

ישיבה מיוחדת התנהלה רק בשפה העברית. אליעזר בן־יהודה נאם וכמה חברים לקחו חלק בוכוחים. החלט, כי מחלקת־החנוך של ההסתדרות הציונית באמריקה תשתדל לאחד לשיטה כללית אחת את כל בתי־הספר העברים והמוסדות החנוכיים, שהשפה והספרות העברית שלטת בהם.

לפקידים נבחרו: ד"ר ד. די סולו־פול — נשיא; ה. א. כהן — סגן; ד. שנייברג, ש. י. בורובסקי, מ. מ. נייטאן, י. ניימאן ועוד — חברי הועד־הפועל.

הועידה הצטיינה בזה, כי ציריה, שרובם ילידי־אמריקה, הראו מסירות נלהבה לשפתנו.

* * *

ועידת המורים העברים בניו־ענגלאנד.

א. רשיש ומ. תומרוב שלחו אלינו את הדין־וחשבון של ועידת המורים העברים בניו־ענגלאנד:

בימי כ' וכ"א בתמוז היתה בבוסטון הועידה הראשונה של המורים העברים בניו־ענגלאנד. בועידה זו השתתפו יותר משמונים מורים, שבאו מעשרים ואחת ערים שבחמש מדינות ניו־ענגלאנד.

לפני הועידה ערכה אגודת המורים בבוסטון ספירה בדבר מצב החנוך העברי בניו־ענגלאנד. מן הספירה הזאת יצאו המספרים האלה: ב־21 ערים (מערים אחדות לא נתקבלו התשובות מפני סבה בלתי־ידועה) אשר בחמש המדינות הנזכרות נמצאים 33 בתי־ספר ושני גני־ילדים, שבהם לומדים 4,250 ילדים מפי 87 מורים. ברוב בתי־הספר שלטת השיטה „עברית בעברית", והתלמידים הלומדים על־פי שיטה זו עושים חיל גדול בלמודיהם.

במשך ארבע הישיבות, שנמשכו מב' תמוז בצהרים עד כ"א תמוז בשעה העשירית בלילה, הרצו על השאלות האלה: מר ב. הירש — על מצב החנוך העברי בניו ענגלאנד; מר י. ח. פולאק — שיטות־הלמוד בבתי־הספר; מר ש. שטיין — תכנית־למודים כללית לכל בתי־הספר; מר ק. וואלדמאן — למוד דברי־הימים; מר ע. סורסקי — כיצד מלמדים דקדוק; הגננת טופולינסקי — יסוד גני־ילדים עברים; מר א. רשיש — הסתדרות מורי ניו־ענגלאנד; מר מ. תומרוב — למוד התנ"ך בבתי־הספר.

כמעט כל המורים השתתפו בוכוחים, שנתעוררו אחרי ההרצאות, ולבסוף נתקבלו ההחלטות האלה:

א) ועידת המורים העברים של ניו־ענגלאנד, בימי 30 ביוני וראשון ביולי, מביעה את אמון־רוחה לארצות־הברית ובעלות־בריתה במלחמתן בעד הדימוקראטיה, הצדק והיושר, בעד שחרורם הלאומי של העמים הקטנים הנלחצים ובעד השבת ארץ־ישראל לעם ישראל. ועידה זו מתחייבת לטעת בלבות חנוכי בתי־הספר העברים רגשות אהבה והתמכרות לארצנו.

ב) ועידת המורים של ניו־ענגלאנד מביעה את תודתם העמוקה לממשלת בריטניה הגדולה בעד גודל־רוחה, שהביעה בהכרזתה על־אדות השבת ארץ־ישראל לבעליה ההסטוריים.

ג) הועידה מביעה רגשי כבוד והערצה לגדוד העברי, הנלחם בעד תחית עמנו וארצנו.

ד) עיני הועידה נשואות אל המלאכות הציונית, שנשלחה מטעם הממשלה הבריטית, ולפרופיסור חיים וייצמאן, העומד בראשה. בטוחים אנו, שמלאכות זו תניח את אבן־הפנה למדינה עברית חפשית, שתשמש מופת לכל העולם.

ה) הועידה מבכרת את השיטה „עברית בעברית" על פני השיטות האחרות ומציעה, שהמורים העברים ישתדלו להכניס את השיטה הזאת אל תוך בתי־ספרם.

ו) הועידה מטילה חובה מוסרית על המורים העברים להשליט את הדבור העברי בבתי־הספר העברים על־ידי אמצעים שונים, כגון: יסוד קלובים, אגודות וחברות. והעיקר, שהמורים בעצמם ידברו אל תלמידיהם עברית.

ז) בהיות שתקותנו הלאומית הולכת ומתגשמת, מטילה הועידה חובה על המורים להקנות לתלמידיהם ידיעות על־דבר ארצנו במובן היסטורי וגיאוגראפי.

ח) הועידה מכירה בנחיצותה של התאחדות כל המורים העברים בניו־ענגלאנד ולתכלית זאת חבריה מתאגדים להסתדרות, שתהיה ידועה בשם „הסתדרות המורים העברים של ניו־ענגלאנד". ההסתדרות בוחרת בועד־פועל בן חמשה־עשר חברים (עשרה מבוסטון וחמשה מערי־השדה), שינהל את כל עבודות ההסתדרות עד הועידה הבאה.

ט) הועידה מחליטה לפתוח לשכת־הטפה, שתספיק מטיפים לבתי־כנסיות, חברות ואגודות, כדי לענין את הקהל בחנוך העברי.

י) הועידה מחליטה לפתוח לשכה ספרותית, שתוציא ותפיץ חוברות ומגילות עפות באידיש ואנגלית על־דבר עניני־החנוך.

יא) הועידה מחליטה ליסד קרן עזרה הדדית למורים עברים.

יב) הועידה שואפת לברוא כלי־מבטא, שיצא מזמן לזמן ויעסוק בשאלות הנוגעות לחנוך העברי.

יג) הועידה מטילה חובה על כל חבר וחבר לחתום לפחות על עתון עברי אחד ולעזור בהפצת הספרות העברית.

יד) הועידה מחליטה לקרוא בכל שנה ועידה כללית של המורים העברים במדינת ניו־ענגלאנד — בבוסטון או באחת מערי־השדה.

לועד־הפועל נבחרו החברים האלה: ב. הירש, ש. שטיין, מ. תומרוב, א. רשיש, א. לפידות, מרת טופולינסקי, א. גולד, י. לויין, י. שוהן, ק. וואלדמאן, י. שוהם מפרובידנס, י. לוריא מפורטלאנד, מ. חורגין מוואוסטר, מ. גולדמאן מפורטסמוט, פ. מזיא ממאנטשיס־טיר.

שונות

פעולות אגודת המורים בארץ־ישראל.

ראש המרכז של „אגודת המורים בארץ־ישראל", מר ח. ל. זוטא, כותב אלינו מירושלים כדברים האלה:

אחרי שנות עמל וצרה של המשטר הקודם, שדכא כל פעולה חברתית ותרבותית, נתאספו המורים בפעם הראשונה לאספה בירושלים המשוחררת. האספה התחילה בו' ניסן וארכה ארבעה ימים, והשתתפו בה יותר ממאה מורים מכל הערים והמושבות, שנכבשו על־ידי צבאות בריטניה. עם פתיחת האספה סדר סניף אגודת המורים בירושלים נשף־אזכרה למנדלי מוכר־ספרים. המורה ח. ל. זוטא פתח את הנשף בדברים חמים, ואחריו הרצה המשורר יעקב שטיינברג הרצאה יפה ומלאת־ענין על מנדלי.

אנו מצרפים בזה את גלוי־הדעת של המורים, שנתקבל באספתנו, בבקשה להדפיסו בעתונכם הנכבד:

גלוי דעת המורים.

אנחנו המורים, נושאי דגל החנוך העברי־לאומי ומפיצי הקול־טורה העברית בארץ־האבות זה כארבעים שנה, אנחנו, אשר שאיפת התחיה עקרה אותנו מארצות גלותנו והביאתנו אל ארצנו ההיסטו־רית, כדי לשתף את עמלנו בעמל העובדים את עבודת הגאולה, — מביעים אנו בזה את תקותנו לקראת השנויים המדיניים המתהוים בארץ, העשויים להבטיח לנו בעתיד את חופש הפעולה החנוכית לשם הגשמת שאיפותינו הלאומיות והישוביות, שאיפות דורות רבים. מאמינים אנו, כי המורה העברי בארץ־ישראל, שידע לכבוש דרך לעבודתו בין זרמי קולטורה מתנגדים ומהרסים, על אחת כמה וכמה שידע להשתמש בתנאי החיים החדשים, למען הגביר את עבודתו, עבודת העם הקדושה, ולמען השיג בה את התוצאות היותר שלמות ורצויות למטרתנו. רצוננו הטוב של המורה העברי והכרתו הלאומית העמוקה יהיו לנו לערובה, כי ידע לאמץ את כל כחותיו הרוחניים והמוסריים, למען השגיא את השפעתו התחיתית על הדור הצועד

לקראת חירותו הלאומית, ועל־ידי עבודה של חנוך עצמי והשתלמות ישכלל את עבודתו ויביאנה לידי שלמותה האפשרית. בטוחים אנו במורה העברי בארץ־ישראל, שידע בשעה זו להרחיב את חוג פעולתו גם מחוץ לכתלי בית־ספרו, לעבוד עבודה מקפת בכל פנות החנוך הלאומי, ויהי מסייע ליצירת בתי־ספר לאומיים בארצנו מכל המדרגות והסוגים, למן גן־הילדים ובית־הספר הכפרי ועד בתי־מדרש גבוהים וספיציאליים, ועד אקאדימיה לחקירת הלשון העברית וספרותה. יתאמצו־נא חברינו ליצור בעזרת הצבור ספרים ומכשירים בשביל בית־הספר העברי לכל מדרגות ההוראה ולכל מקצועותיה; ישתף־נא המורה העברי גם את רצונו וכשרונו ביצירת ספרות ועתונות לילדים ובני־הנעורים וספרות בריאה, מקורית ותרגומית, למקרא העם בהמוניו ומשכיליו; יהי־נא חלק המורה גם בראש העובדים עבודה חנוכית־עממית רחבה, ביסוד בתי־עם, בתי מקרא ושעשועים, בתי־ספרים וכדומה בכל מקום ומקום, שיש בו ישוב יהודי הזקוק לכך. גם את רבבות אחינו שבתפוצות הגולה ואת צרכיהם הלאומיים אל ישכח המורה העברי בארץ־ישראל, ובכל פעולותיו שיפעל בארצו יכוון־נא את לבו גם לפזורי עמנו, לבוא מדי פעם בפעם לעזרת אחיו המורה, העובד עבודה קשה ואחראית בארצות הנכר! ירים־נא מדי פעם בפעם את קולו בעם למען שחרורם האזרחי־לאומי של בני־עמנו, ישתף־נא את דרישותינו עם דרישות אחיו עשוקי הזכויות, יעמוד־נא גם על זכויותיה הלאומיות־היסטוריות של הלשון העברית בכל ענפי החיים ובכל מקצועות הספרות והמדע.

תהי־נא עבודתנו תמה, גדולה וקדושה — עבודה של תחיה!

מרכז המורים סדר בל"ג־בעומר, יום משוש הילדים, חג־פרחים לטובת קרן קיימת להוצאת ספרות לילדים ולבני־הנעורים; קרן זו נקראה על שמו של יהושע בן גמלא, האיש שיסד בתי־ספר להמוני עם ושהודות לעמלו החנוכי לא נשתכח הספר מישראל. ביום החג הוציא המרכז קול־קורא, שבו הוא מעורר את הקהל העברי להשתתף ביצירת המוסד הנזכר. את הקול־הקורא אנו שולחים בזה, ואנו מקוים, כי טובי העברים באמריקה ידעו להפיץ את הרעיון החשוב הזה בין הקהל העברי, שעניני החנוך והתרבות העברים יקרים לו.

„קופת יהושע בן גמלא".

זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל, שבא ותקן שיהו מושיבין מלמדי־תינוקות בכל מדינה ומדינה בכל עיר ועיר ומכניסין אותם כבן שש ושבע. (ב"ב כ"א).

קול בני־נעורינו עולה באזנינו, כקול הצמא העורג אל מעינות זכים: הבו לנו ספר, ספר־מקרא עברי, אשר חיי בית ישראל וחיי־עולם הרחבים יהיו הומים ושוקקים מתוכו בלשוננו העתיקה־חדשה! בימי עני ודחקות תרבותית השתקנו את הקול הזה, — כמו את יתר קולות־החיים שנעורו בקרבנו, — איך שהוא ובמה שהוא, אולם עתה, על הדרך הרחבה של מלוי־מחסורים לאומיים ותרבותיים, עומד המחסור הרוחני הגדול הזה של בני־הנעורים ותובע את מלויו המלא!

אנחנו המורים, האבות הרוחניים של בני־הנעורים, שבידינו הפקד גידול חייהם הרכים והזעירים, פונים אל העם: הבה ניצר יחד ספרות־מקרא מקורית ותרגומית לבנינו, ספרות רבת הכמות והאיכות, שתתן בלב הנעורים הבנת חיי עמנו הבריאים וחיי העולם הגדול הצלולים, הבנה שתטפח את הרגשת היופי, שתשבה ותעדן את הטעם הטוב בקרב בני־נעורינו!

לתכלית זו קובעים אנו את יום ל"ג־בעומר — יום משוש ילדי ישראל מימים קדומים — ליום תרומה קבוע, אשר בו תוסד קרן קיימת לתוצאות ספרות־מקרא לילדים ולבני־הנעורים, על שם יהושע בן גמלא, האיש, אשר הודות לעמלו החנוכי לא נשתכח הספר מישראל.

כל איש, אשר צרכי התרבות העברית לבני־העברים קרובים אל לבו, ירים־נא ביום הזה את תרומתו אל הקרן הנעלה הזאת!

מרכז אגודת המורים.

אייר תרע"ח, ירושלים.

* * *

יחוסה של שווייצריה לארץ־ישראל.

„לשכת־המודיעין הרשמית" של שווייצריה שלחה אל העתונים מאמר קטן, הדן ביחס שווייצריה אל „אחותה הריפובליקה החדשה" — ארץ־ישראל. וזה תוכן המאמר:

לפני עשרים שנה קרא ד"ר ת. הרצל לבאזיל את הקונגרס הציוני הראשון, ושם עובדה התכנית הציונית. אות וסמל הוא, כי התנועה לשחרר עם נודד קבלה את צורתה תחת שמי־שווייצריה החפשים. מאז נאספו שמונה קונגרסים בעיר העתיקה הזאת, היושבת על שפת הרהיין, ולא יפלא איפוא, כי שם שווייצריה יקר כל־כך ללב כל ציוני.

מפאת הרדיפות, שסבלו היהודים ברוסיה, הוכרחו רבים מצעירי־ישראל לגלות לארצות־המערב על־מנת ללמוד שם. אסכולות אשכנזיות, צרפתיות ואיטלקיות מלאו סטודנטים יהודים־רוסיים. גם האוניבר־סיטות השווייצריות זכו לקבל חלק גדול מן היהודים הרוסיים הצעירים, ושום ארץ אירופית לא עשתה על רגשותיהם הלאומיים רושם עמוק כשווייצריה.

שנים מטובי העברים החדשים שרו באופן נהדר על שווייצריה. המשורר הצעיר ז. שניאור — בשירו „בהרים", והמשורר יעקב כהן שר על העיר השווייצרית, המזכירה לו את ארץ־ישראל.

בשווייצריה למדו עוד יהודים מפורסמים, כגון: ד"ר חיים ווייצמאן, פרופ. באוניברסיטה של מאנטשיסטר; הסופר הידוע ד"ר יעקב קלאצקין; חוקר־החסידות ד"ר ש. א. הורודצקי, ועוד אחרים.

שנים מתלמידיו של פרופ. קארל מארטי, חוקר־המקרא המפורסם, יסדו לפני שנים אחדות ביפו את הגימנאסיה העברית, שבה הם מלמדים לפי שיטתו של איש־המדע השווייצרי הגדול.

פרופיסורים שווייצריים אנשי־שם שואפים להגשמת הציוניות. פרופ. טאבלר, ההיסטוריון השווייצרי היותר גדול, סובר, כי „מעוות היסטורי יתוקן". כי מדינה תתן ליהודים את היכולת „לטפח את תרבותם הגדולה, אשר תשא בארצם עוד פירות יפים למכביר" — זאת היא דעת הפולקלוריסטן הופמאן־קרייאר. פרופ. מארטין ורבים אחרים תומכים הרבה בתנועה הציונית.

עתונים רבי־השפעה, כעין „בונד", „באזעלער נאכריכטען" ו„נייע ציריכער צייטונג" חולקים מקום הגון למטרותיה ולשאיפותיה של הציוניות.

הדבר ברור איפוא, כי כל האומה השווייצרית רוחשת חבה לתנועה הציונית.

אין כל ספק, כי שווייצריה הדימוקראטית תתפוס מקום חשוב בבנין מדינת־יהודים מודרנית בארץ־ישראל.

* * *

חדשות ספרותיות.

בשוויידיה נוסד ועד, שתכליתו היא להשתדל, כי הפרס על שם נובל ינתן לחיים נחמן ביאליק. הועד יעסוק בתרגום שירי ביאליק ללשונות אירופיות שונות. בשוויידית כבר הופיע תרגום כזה, שעשה רושם עז על הסופרים השוויידיים. העומד בראש הועד הוא הסופר העברי מ. עהרנפרייז.

* * *

מחיי האגודות.

— להסתדרות „אחיעבר", ניו־יורק, תהיה אספה במוצאי־שבת, 13 ביולי, בבית־הספר הלאומי, 206 איסט־ברודוויי. צירינו אל הועידה הציונית בפיטסבורג יתנו דין־וחשבון. יודעי עברית מתבקשים לבוא.

הננו מברכים את ידידינו האהובים מר ומרת גרשון אפרת להולד להם בן אברהם ציון. יגדלוהו בעונג ונחת על הרי ציון וירושלים.

ש. עפשטיין ורעיתו.